

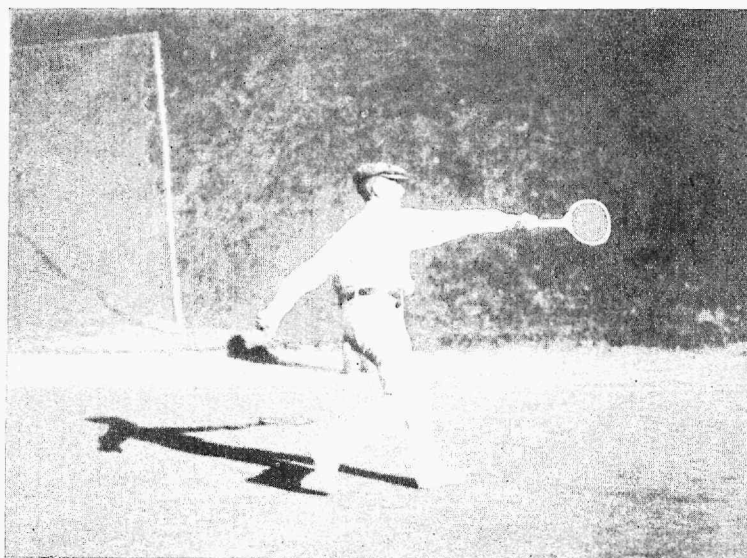
EUROOOPA ELU

Suuske, kelke, liuraudu, Hockey keppe ja palle, kõiksugu spordi tarbeasju, võimlemise abinõusid, täielikke võimlemissaalide sissesäädeid

Soovitab

**A/S
Balti
Spordi-
riistade
Vabrik**

Soovitab

**A/S
Balti
Spordi-
riistade
Vabrik**

Ladu: Rüütli tän. N. 9 Tartus, Aurulaeva tän. 1 Ladu: Rüütli tän. N. 9

Hästiidanevat sordipuhast aia-, juurvilja-, lille-, ristikeina- ja kõrsheinaseemet oma ja väljamaa seemnekasvatustest soovitab:

**Osa-
konnad
igas
linnas**

**Osa-
konnad
igas
linnas**

Tallinn, „Estonia“ teatrimajas
Telef. nr. 860

Esti Seemnevilja Ühisus

Tallinn, „Estonia“ teatrimajas
Telef. nr. 860

EUROOPA ELU

EESTI KUUKIRI ESTNISCHE MONATSSCHRIFT
REVUE ESTHONIENNE

NUMMER 1

BERLIINIS DETSEMBRIL

AAST. 1922

JÕULUTURG SUURLINNAS 18. AASTASAJAL.

Vanalt gravüürilt.

Jõulud

*K*eegi on kusagil sündinud — üks laps olla ilmale tulnud, see olla Jeesus olnud ja ta olla jumala poeg. Selle täheks pühitseme meie iga aasta jõule. Kihvtised ristiusu vastased naeravad kõige selle üle, kuid ainult väliselt on neil õigus. Muidugi, jumala poega sõna täies mõttes pole kunagi ilma sündinud, nairvne oleks selle vastu vaielda. Kuid kui jumal olemas on «vaimus ja tões», siis ei ole see sugugi söimatu, et olemas on jumaal poegi, et nad on kord sündinud Maariast ja teistest neitsitest. Kõik suured vaimu ja tõe eestvõitlejad on vaimu ja tõe pojad, nad on kord kõik ilmale tulnud ja meie mäletame nende sündimist ja surma.

Nii et Kristus oli siiski jumala poeg.

Need põhimõtted, mis seotud Kristuse nimega, on niivõrd suured, et kuigi nende absoluutsete väärtuste juures vaielda võib, nad ometi on ilma võitnud ja palju hääd ilma toonud.

Nimelt on olemas vaateid, et ristiusu moraal inimsoole kahju on toonud, kütkestades ta vaimu ja edu. See on vaielusprobleem.

Kuidas Kristuse õpetus ka kujunenud ja mis temast tehtud, ometi ei või mehele, kes sellele õpetusele aluse pani, keelata jumala poja s. o. vaimu ja tõe poja au.

Nii pühitseme meie jõuludega ühe ilusa ja suure õpetuse loojat või loojaid, keda meie tunneme Jeesuse nime all. Sest ka see on alles küsitav, kas Kristust kunagi olnudki on — nimelt sarnasena, nagu tast räägi

vad vanad saagad — pühakirjad. Aga kas pole see ükskõik, kas Kristus oli tähipäält just niisugune, nagu tast loeme, kas pole see ükskõik, kas kui isik oli ta niisugune või teistsugune, kui ta õpetus olemas on, mis räägib oma looja eest.

Ristiusk on meie ajal saanud kauplemiseks templis, nagu kõik suured vaimu ja tõe probleemid meie aeg selleks muudab. Kuid iseenesest on Kristus ja ta õpetus väärt seda populaarsust, mille ta omanud.

Jõulud on sellega vaimu püha, suur lahtiülemine maisest ja igapäevsest.

Jõulud on luule.

See ei ole sugugi tühipaljas sentimentaalsus, kui meil jõuludega seotud on niipalju ilusat ja võlvat, mis iga aasta kordub kui muinasjutt.

Põhjamaalasele on jõulud põimitud vägeva talvise maastikuga, sinimusta taevaga ja vilkuvate tähtedega. Palju lund, palju mälestusi ja lootusi, palju liikumist hinges.

Need on meie jõulud.

Kui jaanipäeval meie pühitseme oma suve ilusamaid päevi, siis pühitseme jõuludel oma talve vägevust ja ilu. Mõlemad on vaimu ja luule pühad, mõlemad on äripäevsusest väljas.

Ja igaühel on hinges oma jumal ja igaüks kumardab teda omamoodi.

«Jumal on vaim, ja need, kes teda kumardavad, peavad teda vaimns ja tões kumardama».

Sellest on küllalt.

Ristiuse või «paganluse» pühad, ükskõik mis nime miski kannab, — jõulud või jaanipäev, — on nad seotud suurte ja kõrgete ideedega, päästavad nad meid ajutisekski meie igapäevse halli ja raske elu nõiaringist, siis on nad õigustatud igasuguse irooniata.

Ning sellepärast: häid ja ilusaid jõulu pühi!

RAHU MAA PÄÄL

Huba neli aastat on «ametlik» rahu maa pääl valitsemas, kuid õiget rahu pole ikka veel ja tekib küsimus, kas seda niipea lootagi on. Ilmasõja suurele verivalamisele on järgnenud vähese verivalamise aastad, mis omade rahutute visklevate küsimuste ja sekeldustega Euroopa poliitika taeva ikka veel tumeda hoiavad. Ja sõjadki pole seni veel lõppenud — meie olemisnendega ainult juba nii harjunud, et mõni «väikene» Greeka-Türgi sõda nagu sõda enam ei olekski.

Eks ole ju tõsi, et suurele ilmasõjale viimase nelja aasta jooksul on järgnenud veel rohkesti sõdu: Balti-riikide sõjad Venega, Vene-Poola sõda, Greeka-Türgi sõda jne — kes neid meie ajal enam meeski jõuab pidada. Ja siis lõpmatud «sisemised» rahutused, väiksemad kokkupõrked riikide vahel, mida meie enam sõjaks ei nimetagi, revolutsioonid jne.

Ei, rahu maa pääl pole veel nimetamisevääriliselki olemas, vaid veri voolab veel ohtrasti küllalt, olgugi vähemal määral, kui see sündis suurel ilmasõjal, ja verivalamise lõppu pole veel näha.

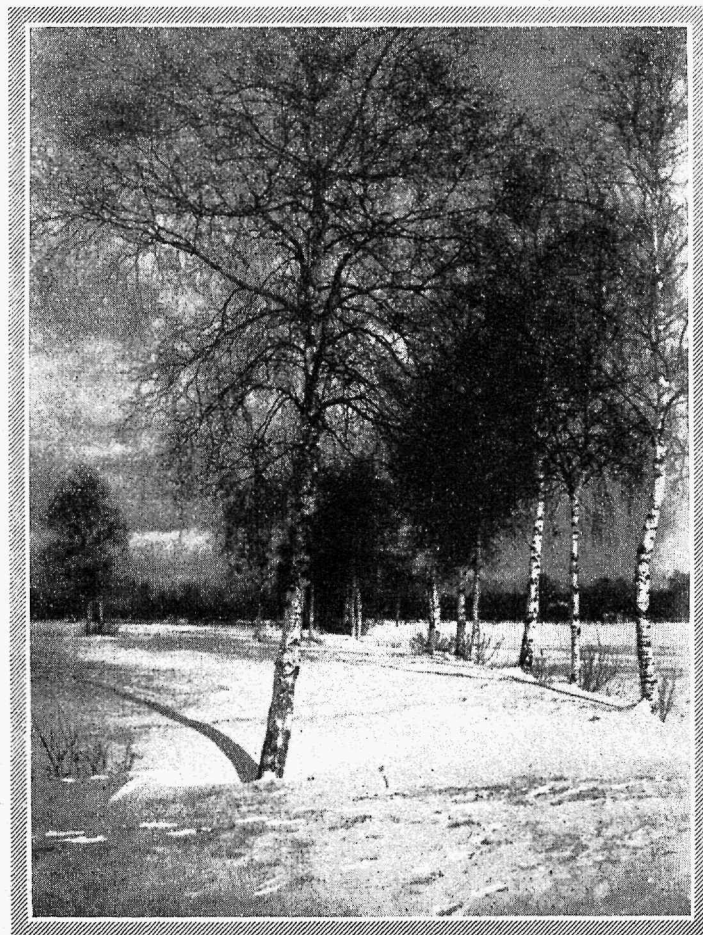
Mis on siis need põhjused, mis maailma rahu ikka veel rikuvad ja ikka uuesti ja uuesti tapakirve üles tõstavad rahvaste, riikide ja üksikute rahvaklasside vahel?

Neil, kes kinnitavad, et sõda on tarvilik ja värskendav, et sõjaga ühes käib edu ja uute teede otsimine ning leidmine, näib omajagu õigus olevat. Ilmasõda tõi oma tagajärgedena paljugi uusi küsimusi, sihte ja püüdeid kaasa, mille poole rahvad rühivad.

Olgu esiteks rahvuslik moment. Paljud väike- ja suur-rahvadki on ilmasõja tõttu oma iseseisvuse ja iseolemise saavutanud ja kindlustanud. Enneilmasõjaline üldine poliitiline ja ühiskondline vaatlusviis poleks seda võimaldanud ja esilegi tuua lubanud.

Nii on valatud veri ses suhtes oma vilja kannud. Poolakad, tšehhid, eestlased, lätlased ja teised, kelle pojad ilmasõja ajal oma elu ohverdasid, on täie õigusega omad elunõuded kätte võitnud.

Kuid mitte ainult sel alal pole ilmasõda uusi laineid löönud rahvaste elus. Rahvuslik küsimus näib ilmasõjast jaatavate tagajärgedega välja tulnud ole-

KODUMAA JÕULUMAASTIK.

Foto Parikas.

KODUMAA JÕULUMAASTIK.

Foto Farikas. Tallinn.

vat. Seda ei või aga otsekohe öelda sotsiaalsete ja iseäranis majandusliste küsimuste kohta.

Kindel on, et praeguse rahutu aja ja «väikese» verivalamise põhjuseks, selle põhjuseks, et rahu ikka veel pole maa pääl, on just sotsiaalsete ja majandusliste küsimuste uus terav pärastsõjaline esile tulemine ja lahendamatus.

Küll käisid veel hiljuti ja käivad veel nüüd võitlused rahvusliste küsimuste ümber, kus üksikud rahvad vastastikku oma õiguste pärast hõõruvad ja verdki valavad, nagu näituseks Poola-Saksa, Vene ja Balti riikide ning Greeka-Türgi vahelistes võitlustes, kus suuresti rahvuslised küsimused rolli mängivad, kuid pääraskused, miks maailm rahu ei saa, on ikkagi ühiskondlistes ja majanduslistes küsimustes, on Vene- ja Saksamaas, millistes riikides nimetatud küsimused otsegu paisena üles on ajanud, sisaldades kogu maailma häda.

Enamlus Venemaal on suuresti Vene rahva rahvuslik haigus, kuid kahtlemata on selle haiguse väljakutsunud, teda kasvatanud ja kujutlenud teatud määral ka ilmasõda ta järeldustega.

Saksamaa majandusline katastroof aga on ilma ühegi kahtluseta ilmasõja ja Versaille rahulepingu tagajärg, milles küll ka Saksa rahval oma süü ei puudu, nagu teistelgi rahvastel, kes ilmasõja tekkimises tegevad.

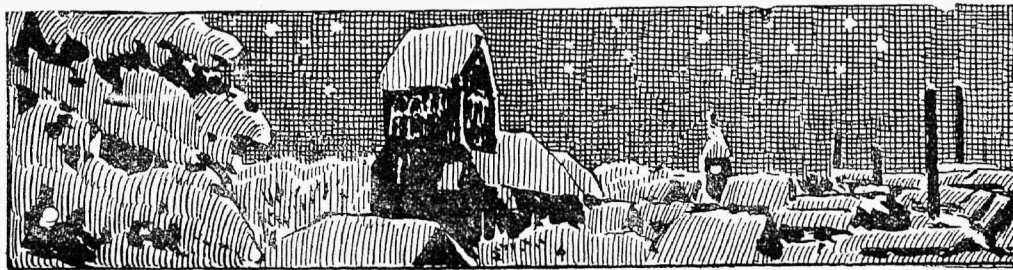
Venemaa ühiskondline ja majandusline korralagedus ja Saksamaa majandusline viletsus on kaks suurt ja rasket tegurit, mis maailma rahu riku-

vad ja Euroopa elul normaalsetele radadele tulla ei lase. Sellele seltsivad veel, osalt just sellest olenedes, majandusühiskondlised raskused mujal, nagu tööta tööliste küsimus Inglismaal jne, millest kõik üheskoos võetult tekitab igasugused poliitilis- majanduslised raskused ja kokkupõrked Euroopas, kus tihti voolab ka veri.

Ei ole sellepärast midagi imestada, miks pole veel rahu maa pääl. Ilmasõja tagajärjed kestavad veel edasi ja ei võigi niipea veel likvideeruda, ükskõik kui raskelt või kergelt nad avalduvad. Sõja poolehoidjatel on, tähendab, õigus: sõja tagajärjeks on suur käärimine, suur otsimine. Kuid, lisame juure, ka suur viletsus.

Kahtlemata läheb veel aastaid, enne kui saab jälle mingisugunegi rahu maa pääle. Euroopal, kogu maailmal, seisab veel ees Vene- ja Saksamaa probleemide lahendamine. Elu on näidanud, et nüüd enam nii sõda lõpetada ei saa, kui vanasti, kus iga riik arstis omad haavad ja maksis omad maksud. Nüüdsed suured sõjad ei puuduta enam üksikuid riike, vaid kogu maailma, ja kogu maailm peab lõpupeude lõpuks sõdade tagajärgi kandma. Vähemalt peavad seda tegema nähtavasti nii võitjad kui ka võidetud, kuigi mitte ühesuguses proportsioonis, ja see on ehk edaspidi hoiatuseks.

Sest ilmasõda on, tähendab, näidanud, et võit sarnastes sõdades on ka pool kaotust, ja ehk paneb see edaspidi riike ja rahvaid nautuke värisema, enne kui nad tapakirve uuesti välja kisuivad.

VIINI KIRI

Viini eluolu on juba anekdootiliseks saanud. Kuid need traagikoomilised anekdoodid ei pruugi sugugi väljamõeldud olla. Toon siin neist paar. Esimene. Inglise sõidab Viini ja võtab kaks sada naela kaasa. Peagi on tal tarvis midagi osta ja pangas raha ümber vahetada. Pangas avaldatakse kahjustust, et praegusel momendil suur raha puudub ja välja võib makstud saada ainult tuhandelistes ja viiesajalistes kroonides. Kui see sündinud, seisab inglase nii suure rahahuniku ees, missugust ta elu sees veel poole näinud. Ta pakib raha kuidagi kokku ja sammub uulitsale, kus aga oma pakib nii hädas on, et l gemasse magasiini astub, summadani ostab, raha sinna sisse paneb, voorimehe võtab ja alles siis oma ostudele võib minna. Sarnaseid «tõesti-sündinud» lugusid olla Viin täis.

Teine anekdoot, millest ka tõendatakse, et ta väljamõeldud ei ole:

Enne ilmasõda jäi keegi Viini kodanik vaimuhaigeks ja paigutati sellekohasesse asutusse, kus ta kogu ilmasõja viibis ja kõigest sellest, mis ilmas sündis, loomulikult midagi ei teadnud. Nüüd, valuuta ajajärgul, sai ta terveks ja lasti asutusest välja, kusjuures talle ta asjad, mis talt asutusse astudes ära võeti, tagasi anti. Viimaste seas oli ka rahakott, kus väikeraha hulgas ennesõjaaegne 20-ne krooniline kuldraha leidis.

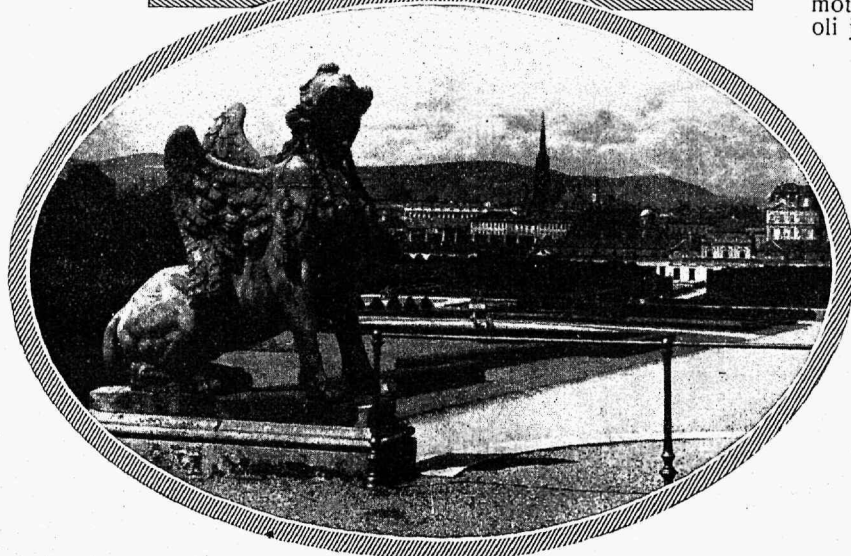
Mees läks hullumajast välja ja, õnnelik oma terveksaamise üle, tahtis kohe Praaterisse sõita. Viinlaste armsasse lõbu- ja puhkuspaika. Voorimeest kaubeldes küsis ta sellelt, kuipalju see sõidu eest tahab. See vastab, 20000 krooni. Mees vaatas voorimehele ehmatanult otsa ja oli tükk aega keeletu. Kumb meist nüüd hull on? mõtles ta. Ta kordas küsimust ja sama vastust saades oli jälle tükk aega keeletu. Siis ütles ta päris tasa ja kartlikult, et ta 20000-det krooni maksta ei saa, sest ta pole rohkem kui 20. Sellejuures sirutas ta voorimehe poole näidates oma raha. Voorimees arvates, et imeilik võõras nalja teeb, pistis laginal naerma ja seletas, et ta selle kahekümne krooni eest herra Praaterisse viib ja säält tagasi toob ja siis veel 20000 krooni tagasi annab.

Kuid teisele läks lugu liiali. Ta seisis veel tükk aega ehmatanult, istus siis voorimehele ja palus end oma 20-ne krooni eest hullumajja tagasi viia.

Nii anekdoot, mis võib tõsi olla, kuid ka mitte tõsi. Aga igatahes oleks võinud lugu, kuidas 20-nest kroonist 20. tuhat tagasi antakse ja säält juures veel teenitakse, ka täiesti normaalse ennesõjaaegse inimese hulluks teha.

Viin lõbutseb endiselt, teatrid, kinod, kohvimajad on rahvast täis. «Armastus» ja igasugune «vabaabieliu» õitseb. Viinlased raha ei hoia. Kui ta eest veel midagi saada on, siis lastakse ta kohe

- Vini pildid:
- Üleval: Viini panoraama.
-
- Keskel: Parlament.
-
- All: Väljavaade Belvederi pargist.

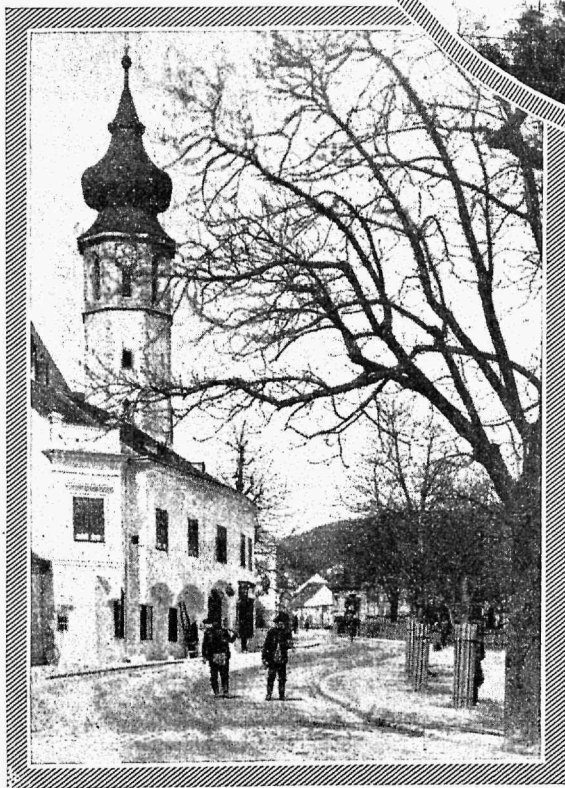
lendu. Portfellitüied kantakse teda ikka kaasas, sest Viinis on juba ammu rahakoti asemel portfelli.

Aga lõpp ligineb. Paljud ärid ja asutused panevad juba uksi kinni. Kui veel mõned nädalad tagasi hinnad ühest päevast teise neljandiku või poole võrra tõusid, siis tõusevad nad nüüd iga päev doppelt. Mõistagi, et sarnastel tingimustel kauplemine võimatuks muutub, sest täna ärisse sissepandud raha on homsetest hindadest ainult pool. Ja et oma raha kursi järele tagasi saada, peab kaupu veel kõrgemini müüma, kui doppelt.

Millega lõpeb Austria küsimus? Saksamaad ei või ega taha liitlased täiesti põhja lasta, sest nad tahavad talt midagi saada. Saksamaal peab niipalju

Kaarli kirik Viinis.

Kiriku õu.

olema, et ta tööd edasi suudaks teha ja edasi maksta. Kuid Austria? Keda huvitab see kerjuseksaanud riik? Kui suvel austerlased kõik tegid, et omi küsimusi liitlastevahelisele harutusele tuua ja krediiti saada, viskas Inglise selle ühe käeliigutusega tagasi. Kellelgi pole aega. On põlevamaid ja tähtsamaidki küsimusi.

Nii sammub Austria oma lõpu poole. See lõpp on vist ta täieline pankrott. Paljud võrdlevad Austriat praeguse Venemaaga ja ootavad tas enamlust. Kuid Venemaal on siiski varandusi, on siiski oma vilja. Enamlus saab püsida siiski ainult neis mais, kes omast leivast kas hästi või kurjasti ära suudavad elada. Austria seda ei saa. Nõukogude Venemaa raha on palju madalamal Austria kroonist, kuid tal on reaalselt siiski suurem väärtus: ta on allaläänud rohkem poliitilisil, kui majanduslil põhjusil ja võiks kohe kerjuda, kui muutuks Venemaa poliitika. Venemaal on siiski väärtusi ja varandusi.

Austria kroon on alla läinud aga puhtmajanduslil põhjusil ja ainult puhtmajanduslised põhjused võivad teda tõsta. Kuid Austria majandus võiks vähegi jalad alla saada ainult kreediidiga, mida keegi ei anna, sest puudub usaldus Austria majanduslikku tulevikku, ta tulevikku üldse.

See on hirmus labürint. See on surev riik. Kui Venemaa kõige juures oma raha ometi alles hoiab, siis ei või seda krooni kohta enam öelda. Krooni ei tunnustata enam. Enamlased suudavad oma raha siiski kõigile sunduslikuks teha. Austrias saab veel midagi suuremat osta ja müüa ainult võõra valuutaga, kroone lihtsalt ei võeta, ja riik ei jõua selle vastu võidelda, kuna ta laiad piirid igalt poolt võõrale valuutale lahti—mitte nagu Venemaal, kus kallivaluutalisi piire vähe ja sisemaa ääretu sügav.

Ei tule midagi vahele. siis aurab Austria kui riik, lihtsalt, ära. Juba nüüdki on ta ainult nimeliselt riik, rahaliselt aga juba naberrriikide vahel ärajagatud provintsikogu, kus majanduselu reguleeruda katsub selle riigi valuutaga, kelle külje kõrval ta asub.

Räägitaksegi juba, et Austrias kord kabinett lahkub ja uut enam asemele ei tulegi. See oleks, lühidalt, Austria kui riigi lõpp. Riik oleks ära auranud. Võõrad sõjaväed okkupeeriksid tema või tehtaks ta'ga mõni muu korraldus. Nii räägivad viinlased ise.

Suure poliitika keerdkäikudes on vähemalt «muuseas» põnev ära oodata, millega lõpeb Austria protsess. See on omaette väga grotesk ja huvitav probleem.

Viinis, novembril 1922.

— I.

REIS TRANSIIT-VIISADEGA

Kõik tuli sellest, et ärasõidu päeval Tallinnast ilm vähetormine oli ja ma juba unustanud olin, mis tähendab sõit «transiit-viisadega» läbi Läti ja Leedu, mida ma aasta tagasi hästi maitsta sain. Sellepärast otsisin jälle Läti ja Leedu konsulaadid Tallinnas üles, käies enne Toompäält merele pilku heitmas. Meri oli hall ja vali kui raud, vinge tuul lõi siin ja sääal valgeid laineharju vahule. Tuul kõvenes, ahvardades muutuda tõsiseks tormiks. Pole küll just nõrk merele vastu panema, olen mõnegi tormi Balti- ja Mustal merel läbi teinud, kuid meeldiv pole see kunagi olnud ja mõnikord tuli vähe ka kalu toita.

Nii siis muudkui transiit-viisade järele Läti ja Leedu saatkondadesse, et läbi nende «buffer-riikide», nagu sakslased ütlevad, pääseda jälle Berliini.

Leedu konsul oli lahke herra. Ta alandas mulle maksu viisumi eest poole võrra ilma minu sellekohase soovita. Kui selle ootamata asja põhjuse järele pärisin, sain vastuse: sellepärast, et ma kirjanik olen! Herra konsul laskis mind enese juure paluda, et saada selle au osaliseks — tutvuneda ühe Eesti kirjanikuga! Vaene Eesti kirjanik! Ükski kodumaa konsul ei alanda su makse sellepärast, et sa kirjanik oled, veel vähem otsib ta su tutvust.

RIIA DÜNAPOLNE KÜLG.

Õhtu ärasõit Tallinnast. Vagun tungil täis. Juba hakkab kahjatus närima laevakajuti puhta voodi pärast, mille vahetasin umbse vaguni vastu. Ja kui õhtu tuul vaikis ja ilm täiesti vagusaks jäi, olin põhjalikult loodud. Sest vaguni-reisi ühe laevareisi vastu on isegi omas kupees võrdlematu. Omas kupees raudteil ei saa aga Baltiirikes vist isegi ministrid sõita. Rahvusvahelised magamisvagnid, mis enam vähem komforti pakkuvad, oma kupeed vist kellegile ei anna. Mina isiklikult oleks leppinud neis ka lihtsa «platsiga», kuid hinnad on harilikule «intelligendile» kättesaamatud. Nii kujunes välja, et raudteed mööda Eestist Berliini sõita tähendab unetut olekut kaks päeva ja kaks ööd, kui maha arvata Riia peatuspäeva.

Igatahes raske sõit. Kuni Riiani pole viga. Eesti vagnid on inimlikud, nad lasevad magada. Kuigi palav, umbne, riides, aga «ülemised» kohad lubavad sind rahulikult välja sirutada. Riias algab hariliku sureliku sordist reisija piin. Kell $\frac{1}{2}$ 8 jõuad Lätimaa päälinna kaunis musta ja ebameeldivasse vaksali. Rong edasi Saksamaa piiri poole läheb alles õhtu $\frac{1}{2}$ 12! Nii siis sunnitud peatus ligikaudu kakskümmend tundi! Olen pääd murdnud, mis kunst see olla võiks. et rong varem edasi ei saa sõita ja reisijad Riias nii kaua «suvitama» peavad. Vist mõned «tehnilised» põhjused. Kuid reisija kulu, vaev, ajaraisk, — seda ei võta keegi arve.

Jah, seda ei võta keegi arve, — seda pead kogu aeg kordama, kui Läti-Leedu transiitviisadega sõidad.

Kuid olgu esiteks jutt Riiaist. Nii siis hommiku $\frac{1}{2}$ 8 jõuab rong Riiga. Mida teha? Sõidust väsiatult ometi kahtkümmend tundi «Riia ilu» vaadelda ei jõua. Tarvis ulualust otsida. Mingisugune kahtlane eestikeelt rääkiv komisjonäär viib väga kahtlase kohta, mis võõrastemaja pidavat olema. Juba ainult õhku ninna tõmmates lahkud säält kohe ja sammud vargsi suurema võõrastemaja poole ning — saad üllatunud. Sest Riia pole Tallinn. Tallinn on täis küllatud kui heeringa pütt,

Riia aga pooleldi tühi. Sellepärast võetakse sind võõrastemajas ülilahkesti vastu ja kantakse kas või kätel sisse. See lugu on päris ootamata, seda pole pikal ajal enam kusagil näinud.

Riia on pool-tühi. Van riialane, kellega rääkisin, seletas, enne sõda olnud Riias üle kolmesaja tuhande elaniku, nüüd aga ainult sadakuuskümmend tuhat! Omal ajal suurlinn, tuksub Riia suurlinna tuiksioon nüüd veel ainult kesklinnas. Väikeselt — surnud linn. Linna äärtes seista majad tühjalt, mõned majaperemehed olla omad puumajad maha lõhkunud ja küttepuudena ära müünud. Mil-line kontrast Tallinna ja Tartule, kus kõik kasvab, kus kitsas on paisuvast elust.

Üidse pole lätlased veel suutnud Riiale elu sisse ajada. Kõik endised suured vabrikud seisavad ja lagunevad. Mõned töötavad ainult poole jõuga ning hinnad on Riias kallid. Võõrastemajas saad küll toa, aga selle eest ei maksa sugugi vähem, kui Tallinnas. Samuti ka teised hinnad. Päeva Riias

ära viitnult oled tuhandest Eesti margast lahti ja tahtmata tuleb kahtlus, kas selles ei seisagi saladus, miks reisijaid Riias kakskümmend tundi oma aega lastakse raisata. Ajaga ühes käib raharaisk.

Ka muidu näib Läti raudteevalitsuse printsip olevat reisijatelt võimalikult palju saada, kuid neile mitte midagi anda. Võimatu kallid sõidupiletid kuni Saksa piirini, kuid selle eest on sul õigus vanas äraetud Saksa vagnis ilma kütmeta külmetada, istudes öö ja päeva ilma ühegi magamise võimaluseta. Vaevalt veel kusagil maailmas käiakse reisijatega nii võimatu halvasti ümber, kui sel äraeetud reisel transiit-viisadega. Seda kaebavad kõik reisijad ja neist on paljud paljut näinud. Leedu-Läti transiit-tee on praegu reisijate neelueeks Ida- ja Lääne-Euroopa vahel. Need riigid ei või end enam halvemini tutvustada igale läbireisijale, kui oma reisivõimalustega, mida

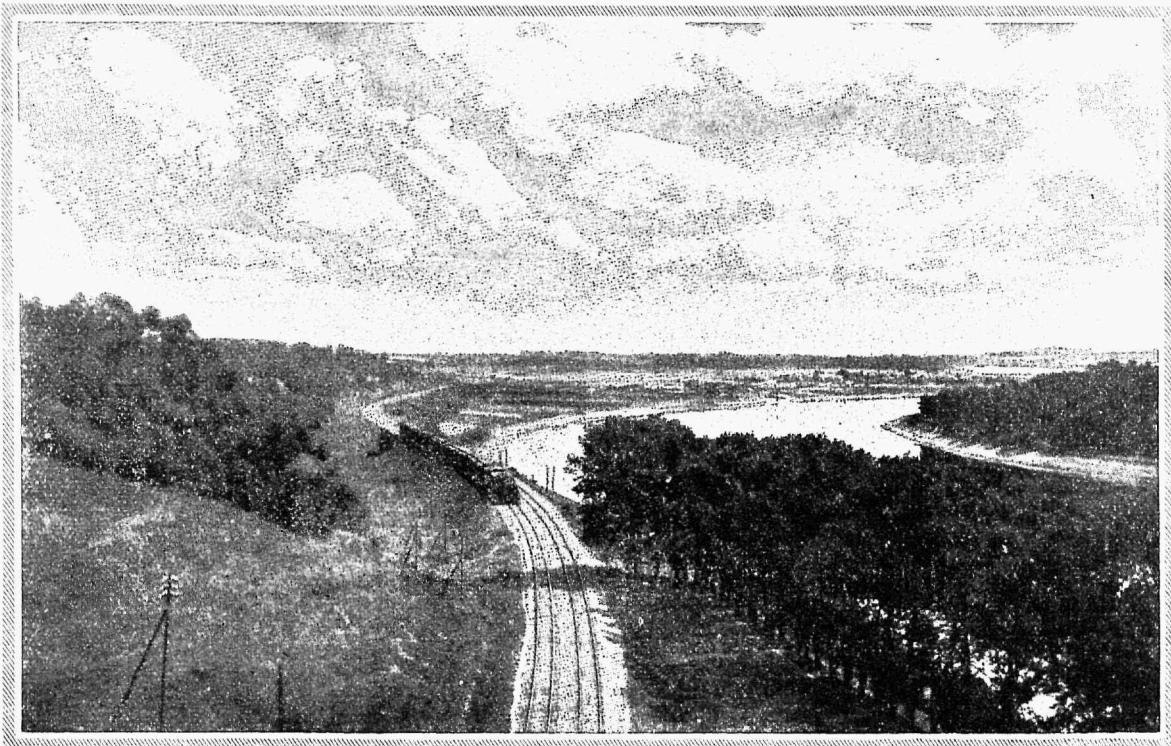
RIIA KESKLIINN.

nad pakkuvad. Meil on omad kenad teise ja kolmanda klassi magamisvagunid, milles täiesti inimlikult sõita saab. Riia ja Eydkuhneni vahel tsirkuleerib aga ainult üks kolmanda ja üks teise klassi vagun, ainult istekohtadega, mõlemad räpased, tihti kütmata, võimatult täis küllutud.

Sellest transiitpõrgust Eydkuhneni jõudes ja Saksa raudteede puhtust, korda ja komforti nähes ei ole transiit-väisa maade meeste vastu just kõige parem meel. Ja seda isegi minul, naaber- ja väikeriiklasel. Mis peavad ütleva vaenlas- ja suurriiklased?

Riiaast väljasõites venib nii siis pikk igav tee, ilma magamata, tukkudes omal istmel ja kuu-lates juudi spekulantide igavesi kursi-jutte, mis ka väikeselt tappa võib. Kovnos, Leedumaa päälinnas, tuleb veel juute juure, kuid siin on juba vähemalt lootus Saksa piiri pääle, mis pea ligineb. Kovno, nagu reisiseltsilised rääkisid, olla veel täiesti «metsik» linn, ilma kanalisatsioonita, veevärgita, kuid «konkaga». Raudteelt paistab ta päris kena olevat, suurema väikelinna moodi, kahelpool Neemaniit, mis toreda hõbedase jugana tast läbi jookseb. Tähelepanemiseväär ilus on Kovno ümbrus, mägise vägeva lehtmetsalise maastikuga.

LEEDUMAA PÄÄLINNA KOVNO ÜMBRUS.

Juudid harutavad uue Leedu raha väärtust. Kogu reis Riiaast Kovnoni läks selle raha tähe all. Ta nimi on litas, ta on üks kümnendik dollarit väärt ja hoiab sellest kõvasti kinni. Leedu talupoepadel olla kotitäied Saksa ober-oste, mida nad nüüd litase vastu vahetavad. See suur nõudmine hoidvat praegu litase kursi ta nominaalväärtusest kõrgemal. Kuid peagi saavat ta oma õigele nominaalväärtusele langema, nagu kõik Jda-Euroopa valuutat.

Nii juudid. Neid on siin päris piiblikke ja ka kõige moodsamaid, kes kannavad vaguniski valget vesti ja kindaid ja jutustavad omadest reisidest mööda Skandinaaviat ja Ameerikat. Valuuta . . .

Sarnaste muljete ja meeleoludega läheb reis mööda transiitmaid. Ja kahjatsus ilusa luhtalainud merisõidu pärast närib südant.

Jgatahes on Leedu ja Lädi sõiduolud meilegi mitte ainult meie eneste kontide ja närvide pärast tähtsad, vaid ka nende võõraste pärast, kes läbi nende riikide meile peavad sõitma. Baltiriigid peaksid ühiselt omi läbikäigu teid kontrollerima, see on neile kõigile tähtis. Praegu on ses suhtes täieline barbarism valitsemas.

R. R.

KOVNO VAKSAL.

EESTI SUURLINN

(Kiri Tallinnast)

Veel kaks aastat tagasi vaidlesid Tartu ja Tallinn selle üle, kumb neist õieti päälinn on: üks toetades mere ja valitsusasutuste, teine ülikooli ja Emajõe pääle. Ning veel kaks kuud tagasi pahandas Jaan Tõnisson kurjalt Tallinna lehtedega, et need Tartut provintsiks julgevad nimetada ja «Postimeest» provintsi lehekeseks.

Kuid elu läheb oma käiku ja ei hooli tagasikiskumisest ja anahronismist: Tõnisson võib pahandada, Tallinn omab aga ikka rohkem ja rohkem päälinna ilmet. Kuidas seda päälinna kõige paremini karakteriseerida? Hiljuti käis lehtedest sõnum läbi, üks Tallinna reklaamibüroo olla tahtnud «liikuvat reklaami» uulitsatel käima panna, kusjuures nimelt «liikuma» pidi üks lendav madu või midagi sellesarnast, tuld-purskava suuga jne. Igatahes üks kole ja karjuv elukas. Tallinna linnavalitsusel jätkus aga millegipärast maitset seda kolest mitte uulitsale lasta või puudustal julgus seda teha? Igatahes on juba selle lendava mao lahtilaskmise mõtegi Tallinna kohta väga iseloomulik.

Sest mis puudub Tallinnas, et ta mitte pole suurlinn ä la New-York või Chicago? Nimelt just reklaami poolest. Reklaami on kõik kohad täis, kõiksuguseid välke ja pauke on igale uulitsanurgale maalitud ja isegi uulitsa kividele hakatakse juba «teksti» tege-ma. Miks mitte suurlinn? Teine küsimus, kui maitserikas see kõik on, kui võrd-sarnane reklaam sõna tö-sises mõttes tõesti reklaami teeb — ühele suurlinnale.

Aga kõik noored maad ja suurlinnad on selle tee läbi käinud. See pole muud, kui värskus.

Igatahes, vanaes suurlinnades nii «kisendavat» reklaami ei tehta, kui Tallinna lenda-vad maad olla tahavad. See on ainult väike-suurlinna vale ettekujutus suur-suurlinnast, et kõik abinõud reklaamiks lubatud on, — see on Ameerika reklaami anekdootidele ehitatud reklaami tahe. Tallinna ärimed võiksid lendavate madude «elluviimise»

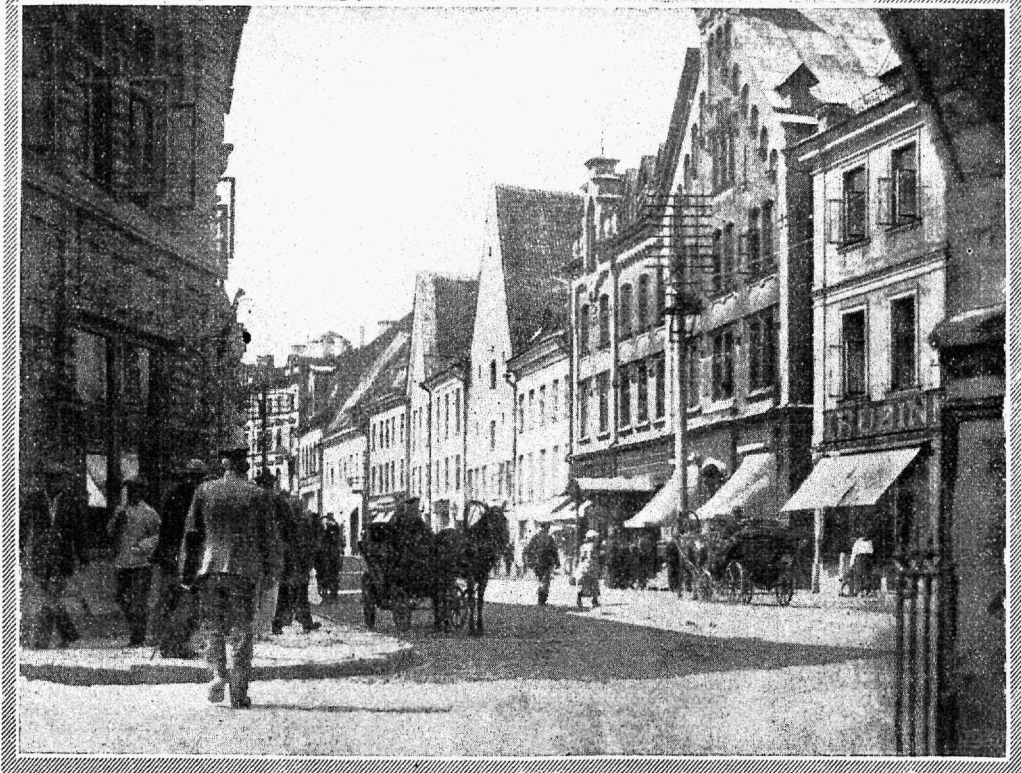
asemel omad poeaknad hoolega puhtaks pühkida, sildid ülevärvida ja natuke ukseesist prügitada. See oleks neile ja Tallinnale palju suuremaks reklaamiks. Sest suurlinna Tallinna välimus. ta uulitsad, majad on ta karjua reklaamitegemise kõrval tõesti liig vaesed. Ja kontrast on niisugune, et igaüks, kes väljastpoolt tuleb, muigab.

Sarnast suurlinnakust on Eesti suurlinnas veel palju. Kuid see on elu ja kaob eluga. Siin pole midagi nuriseda. Seda võib ainult vaadelda ja konstateerida. Tallinna uulitsad kihavad autodest. Kuipalju on neid sininenud.

aga vaevalt näed ühegi korraliku. Need on imelikud väike-suurlinna autod, naljakad, veidrad, porised ja kassimatud, logisevate rataste ja pöidadega, pikkade vanamoe-liste telgedega. Kui nad ähkides ja puristades Tallinna uulitsaid kihutavad, tähtsalt ja suurelt, siis paneeb see jälle muigama ja Tõnissonil oleks nagu õigus. Kuid algus on tihti koomiline, nagu lapse esimesed sammud. Ja Eesti suurlinn teeb esimesi samme.

Küll väheneb tulevikus Tallinnas ka see tõusikluse ilme, mis nüüd igal sammul silma paistab: sadatuhat kallist ja halba kabareed, musttuhat kahtlast varieteed, kaksikümend kaheksatuhat kohvimaja määratud sein-tega. Kõik saab muutuma ajajooksul. Tallinn on nüüd alles Ameerika väljarändajate linn, kullaotsi-jate linn, millest pikkamisi klaar-rub välja tõsine suurlinn, ilusate siledade ja pu-haste uulitsa-tega, korralik-kude viisakate lokaalidega, to-redate võoraste-majadega, rüt-milise uulitsaliikumisega Nüüd-ne Eesti suur-linn on närvi-line ja segipai-satud, ei saa aru, kus lõpeb Võru, kus algab Berliin.

Samuti ka Tallinna vaimline elu. Pardon, on seda üldse olemas? Tallinn on ärilinn — ja lõpp. Ehk olgu siis veel sport, kinod, «Kontinental» ja «Grand Marina», need jumalako-jad, kus tal-linnlased palve-tavad. Tallinn on Tartule pa-tendi annud

TALLINNA UULITSAELU.

Foto Parikas Tallinn.

vaimlise töö pääle, ise omale jättes äri. Kes ei tee siin äri? Ehk kes vähemalt seda ei taha teha?

Eesti teater «Estooniagi» teeb äri, see ainus vaimline tsestrum Tallinnas. «Estoonia» on väljamaa kunstnikkude vaheltkauplejaks hakanud ja teeb omad kenad operatsioonid. Kui suuri summastid väljamaa kuulsused Eestist välja viivad, sellest puudub ülevaade, aga kindlasti võiks nende summadega ka meie omad jõud väljamaa kuulsustega võistleva hakata. Lätis lastakse väljamaa kunstnikke vähe sisse, et omadele jõududele võimalust anda teenida ja edasi areneda. Eestis sellevastu kasvatatakse ikka rohkem ja rohkem seda vaadet, et oma ei ole midagi ja surutakse ta väljamaa jõudude «sisseveoga» täiesti kõrvale.

Selles poliitikas on «Estoonial» suur osa. Muidugi vabandab ta end rahapuudusega ja kaebab valitsuse pääle. Tõsi ju. Aga kes sellest kõige rohkem kahju saaks, kui «Estoonia»

omad ukseid suluks ja maja võlgade kattedeks (vist neid ikka on?) maha müüks. Kui seda vabalt sündida lastaks, siis võiks «Estoonia» tuhka pää pääle raputada ja leinata.

Nii Tallinn. Vaimlist vähe ja seegi äriine. Jääb üle kirjandus, kunst. Kuid sellest on Tallinna suhtes veel piinlikum rääkida. Kirjanikud pidasid hiljuti kongressi ära. «Laineid» see küll ei lõõnud. Ehk olgu niivõrd, et ka kirjanikud «ärilikeks» olla läinud ja palka tahtvat saada ja inimesemoodi elada, kuna ju muidu üks korralik kirjanik ikka nälgima pidavat — see olla ta loomingule ja tervisele väga kasulik.

Börse, kino, sport, Grand Marina, daamide pailaps Dmitri Smirnoff, Must Kass ja Kuld Lövi. See on kokkuvõtte Tallinn. Nagu näete väga mitmekesine, aga ometi kõik vähe — «lilla».

Pärast punaseid päevi on Tallinna, lühidalt, tulnud lillad päevad. Seegi on edu. Pärast lillat tuleb ikka sinine ja sinise järele valge. Lootkem seda!

H I R M

Maurice de Marsani jutustus.

Väike maa-alune tuba on kui vangikammer, mille massiivseteks seinteks rahakastide terasest küljed. Kesk tuba väike laud, kaetud tindiplekke täisoleva rohelise linaga, mille voldid ulatavad põrandani. Laual portsellaanist tindipott ja tõmp sulg, millega kogu päev kirjutati tshekke ja märgiti hoiumasid, mis puhkavad soomustatud seinte taga, mille metall laespõleva elektrilambi valgusel tuhmilt helgib.

Nüüd täiesti tühjas, inimesteta pangas on iga kära vaikinud, linna helid kostavad kui kauge kaja. Kuuldavad ainult öövahi liginevad sammud; uks läheb lahti ja ilmub vaht, latern käes. Ta hooletu pilk libiseb ruttu toast üle. Siis keerab ta elektri kinni. Kõik muutub pimedaks. Öövaht läheb ära. Uks lukutatakse. On kuulda, kuid õliga määritud riivid pehmelt aasadesse libisevad. Vahi sammude kaja kaugeneb, jääb vähemaks ja kustub siis täiesti. Toas valitsevad öö ja vaikus.

Siis kuulduv pimeduses esiteks pikaldane liigutus, siis riiete kerge kahin, siis hõõrumine, ja korraga välgab tiku tuli. Laua alt ronis inimene välja...

Nüüd seisab ta ja vaatab ümber. Ta astub otsustavalt seinajuure ja valgustab toa ühe liigutusega. Siis pöörab ta vaikides laua juure tagasi, kumardub ja paneb linale, mille all ta samas peidus oli, lõpmatu ettevaatlikult pakku, ebaloomulikult ülespaisunud, rihmaga ületõmmatud advokaadi portfelli.

Ta teeb portfelli pikkamisi lahti ja võtab säält tüseda tsilindrikujulise paki, mille ettevaatlikult paneb toa nurka. Selle järele võtab ta toosist miniatüürsed terasriistad, terve kogu läikivaid ja peeneid riistu. Minutiiki kahtlemata valib ta nende hulgast lõiketangid, mis sarnased juvelierteosteale, ja paneb nad jälle peaaegu kohe tagasi: talle oli tarvis ainult üht käeliigutust seinapoo'e, et traati katkilõigata, mis rahakastide ukse mõne ebameeldiva kellaga ühendavad.

Siis astub ta mitte rutates ühe raudkapi juure. Otsustavalt, imestamiseväärilise täpipsüüsel paneb ta luku keerulise mehhanismi liikuma, ja raske uks läheb alluvalt, ilma kärata lahti, avades omad varandused.

Mees pistab käed kasti, tõmbab säält pakid siidpehmeid paberid välja, loeb nad tähelepanelikult, mitte rutates läbi ja paneb portfelli, mis vähehaaval täis hakkab saama. Ta jätab riiulitele mitmevärvilised kirjude vinjettidega paberid ja kulla rohketes, kuid rasketes pakkides; ainult sinised paberid on ta armuosalisteks.

Kui neid enam järele ei jää, paneb ta kapiukse kinni. Üksteise järele avanuvad niiviisi ta ees kõik terasüksed; nüüd on portfell põhjalikult täis, kõik taskud on kupongidega täidetud, ja mees tõmbab rahuloleva näoga portfelli rihma kinni. Ta peab kõvasti pingutama, et pannalt õigele kohale saada.

Siis paneb ta miniatüürsed terasriistad üksteise järele toosi tagasi ja sääb toosi omale kohale. Pilku kellale heites astub ta toa nurka, kuhu ta asja paberitesse mässitud paki pani. Ta vabastab paberitest vaskse tsilindri, mis raske temasolevast hirmsajõulisest lõhkeainest. Ta puudutab teda väga ettevaatlikult, kartes, et raputus või mõni ettevaatamatu kogemata liigutus mehhanismi tegevusse paneb.

Nüüd, kus vaht õhtust läheb sööma ja pank, mille iga väiksemat kui nurka ta väga hästi tunneb, täiesti tühjaks jääb, teeb ta ukse lahti ja hiilib koridoride tuttavat labürinti mööda väikesse õue, kust välja võib minna, ilma et keegi teda märkaks.

Kuid ta peab ootama... tal on meeles omade kaastegetaste õpetused — mehhanismi mitte enne käima panna, kuni põgenemine kindlustatud ei ole. Kümme minutit läheb käimapanekest kuni plahvatuseni, mis kõik varguse jäljed hävitama peab, milles tema osa on terve varandus...

Kõik see on tal selgesti meeles ja ta saab antuid juhatusi täpipsüüsel täitma. Ta räägib enesele, et pääraiskus on mööda: kõige tähtsam oli siia sisse saada. Asjaolud olid talle soodsad, see läks tal korda ja nüüd on tarvis asja ainult õnnelikule lõpule viia.

Ta pilk langeb lõhkeriistale, mille vaskne tsilinder laual pehmenahkse portfelli kõrval ülles kerkitab. On tarvis ainult käima panna väikest vedrukest, mille otsakene paistab sääli, kaane kõrval... ja asi on tagasipööratu. Mehhanism saab pimedalt oma tööd jätkama, kuni lõhkeb klaastorukene, ja sellele järgneb plahvatus... Ta näole ilmub naeratus mõeldes paanikat, mis siis järgneb, hirmunud inimeste hädaldamist, kuna tema ise on aga juba kaugel, kindlas paigas, terve varandusega, mis nüüd ta nahkses portfellis.

Ta käsi kobab masinlikult taskut, et kindel olla võtme olemasolus, mis peab lahtitegema maa-aluse kambri raske ukse, mille lukuehitus niisugune, et teda ta instrumentidega võimatu lahti teha. Kuid võti on siin, tema juures, ta puudutab teda oma sõrmedega... Väikene, kuid vägev võti! Ta aitab tal põgeneda, kaasaviites laualolevad milioonid, toredad milioonid, mis ta rikkaks teevad, talle õnne annavad, lõbu, puhkuse, ühede kadeduse, teiste austamise ja lugupidamise, — ta unistuste miljonid, mis homme, täna, juba kohe reaalsusteks saavad...

Kell näitas talle, et tegutsemise moment on tulnud. Siis, ometi väikese värinaga, võtab mees vabastava võtme, pistab ta ukse lukusse ja astub uuesti laua juure. Ta sõrmed puudutavad vaevalt metallist võlli, mis kuivalt ragiseb. Ja kohe algab liikumahakkava hambaratta katkematu krabin, ja mehele tuleb meele mehhaaniline mängumasin, mida ta samuti ülles keerab, kui ta laps oli...

Kuid nüüd ruttab ta põgenema. Ukse ees seistes, rasket portfelli oma kõrvale maha pannes, keerab ta lukus võtit, kuid miski nagu segab võtme keelele pöörduda... Mees litsub kõvemini võtme rõngale... takistus kadus, rõngas paendus...

Siis tahab ta, külm higi meelekohtadel, võtit tasakesi ettevaatlikult lukust välja tõmmata, kui korraga kähisev karjatus ta kurgus kustub: rõngas on murdunud...

Ta seisab näoga ukse poole, mida nüüd enam lahti ei saa üllatatud, hävitatud, jõuetu mõtlema, kuna vaikusel kostavad kaks häält: ta südame kiire peksmine, mis valmis ta rinnust välja hüppama, ja mehhanismi katkematu kragin, mis siinsamas, kõrval, oma tööd edasi teeb...

Inimene pööris end, ta silmad, hirmust pärani lahti, jäid vasksele tsilindrile peatuma, kust kostavad korralikud rütmilised

sed hääled... ja ta pilgus vilksatas äkiline aimus omast saastusest, mis teda ootab...

Ei maksa mõteldagi lõhkeriista liikumist seisma panna; väikene tõuge ainult kiirendab plahvatust — ta teab seda. Jääb üle üks. Kuid ka siin ei saa millegagi aidata, ta teab üba professionaalselt, et iga katse asjatu...

Ta tahab kisendada... kuid hirm paraliseerib ta... Ja lõpuks... milleks? Ta on määratud surema siin, suurema hirmsat surma, mille iseendale valmistanud!... Keegi ei või teda kuulda, ja kui kuulekski, siis ei jõua keegi siia... mõne minuti pärast on ots...

Ta pilk peatub portfelligi, kuhu ta peitis selle oma nüüd täiesti talle kasutu varanduse... ta näeb rihma, metalli läiget, pandial, vaatab kõikide ümbritsevate väikeste asjakeste pääle, pöörab tähelepanu vaiba joonistusele... ta tahab liigahtuda, kuid ei saa... Nägematu jõud surub ta seina külge, kuna ta pilk, ümber ära rännates, peatub ja ei suuda enam loobuda tsilindri vaselt, kust kostab ragin, lakkamatu, hirmus...

Ja ta ootab plahvatust... masinlisult võtab ta kella kätte....

Viis minutit on juba mööda, sekundiseier liigub hullu kiirusega... ja siiski on sekundid lõpmatud... Ta tõstab

silmad... vaskne trilinder oleks otsekui pikaks kasvanud, kerkinud, laienenud, ta täidab nüüd kogu toa, küündub lakke... Kuus minutit... Ragin muutub kõvaks mürinaks, mis väljas peaks kuulda olema: justkui liiguks mootor... Inimene kisen-dab, kuid talle näib, et ta hääli ei jõua matta hambarataste mürinat... Seitse minutit... Nüüd litsuvad teda juba mitu suurt rasket tsilindrit, ümbritsevad teda, vaatamata ta püüetest neid ära tõugata, ja kõigist kostab sama kõrvulukustav mürin... Kaheksa minutit... Tal on, kui kuuleks ta puruksmineva klaastorukese praginat... tsilindrid lõhkevad, nendest viskub terve laviin pangapiletid, igast sordist, igasuguses väärtuses, nad kuhjuvad maa-aluses ja lämmatavad teda oma massiga... Üheksa minutit... Ta silmad pöörduvad kellalt hiigla lõhkeriistadele, mis teda ukse juure suruvad. Kuid kella numbrilaud, seerid, kõik läheb ta ees segi, ta langeb kinniseil silmil, käsa kõrvade ette surudes, et mitte plahvatuse raginat kuulda, et mitte midagi näha, langeb surmaeelses agoonias...

Teisel päeval leiti ta surnukeha pikali pangapiletide huniku pääl, ukse juures, mis lukust lahti. Linna laboratooriumis tehtud analüüsist selgus, et surnukeha kõrval leiduv lõhkepomm lõhkeda ei võinud.

Darga päevaraamat

Eugen de Brioux järele.

8. juulil.

Ma varastasin!..
Rahatask on minu käes!..
Alles praegu lugesin tas olevad väärtpaberid üle... Eilse borsekursi järele on neid minu käes 117.328 frangi väärtuses... Pääle selle viis tuhande- ja kaks sajafrangilist pangapiletit...

Ma olen rikas!..
Ärritusest ei suuda ma jätkata... Täna õhtul, kallid paberid ülelugedes, hakkas mul mitu korda hirm... Väikesel lauakesel aktsiaid ja obligatsioone harutades paistis mulle äkki, nagu oleks keegi mu katuskambri uksele koputanud... Need koputused mõjusid minusse justkui rusikahoobid...

Ruttu tuld kustutades jäin liikumatu oma kohale... Rinnus jäi hing kinni, kuna veri meeekohtades kohises...
Mulle kuuldus ukse taga nagu kellegi hingamine...

Natukse aega oodates tõusin ettevaatlikult üles, kartes tooli lökkamisega müra teha.

Kuid kõikide ettevaatusabinõude pääle vaatamata libises mu käest sulg ja kukkus lauale...

Ma kivinesin...
Hinge kinnipidades istusin jälle, ja ei julgenud enam üles tõusta...

Siis, viimaks, hiilisin kikivarvul ukse juure ja panin kõrva võtmeaugu juure...

Kuulsin trepil põleva gaasi surinat, mingisuguseid kõnekõminaid naabrusruumides ja minu all asuva elaniku samme, kes kusagilt koju tuli...

Tasa uksekäevangust kinni võttes tegin ukse lahti...
Koridoris ei olnud kedagi...

Siis panin tule uuesti põlema ja asusin oma nii mitu korda segatud töö juure. Nüüd ei ole mul enam midagi karta...

Kuu aega tagasi olin oma Pariisi ümbruses elava onu juures võõrsil.

Juba kaks aastat olen ma ilma kohata, mõnikord kirjutatan teatritele näitemänge ümber, kolm franki akti eest, ja sellest elan...

Onu kinkis mulle viis franki, jättes mu teenrina, ia andis mulle väikese toa...

Õhtul, kui juba magama tahtsin heita, nägin naabrimajas tuld. Mingisugune vanamees luges sääli pangapiletid ja obligatsioone, mis nüüd minu käes... Oma tegevust lõpetades, seda nägin ma selgesti, pani ta nad rahatasku ja kadus, lampi võttes, toast...

Tüki aja pärast paistis valgus talli ukse pilude vahelt, ja siis, minuti viie pärast, oli kõik jälle pime...

Ei tea, miks ja milleks ma seda tegin, aga teisel päeval seadsin omad asjad nii, et jälle kogu päeva onu juures mööda saatsin.

Niipea, kui ta magama läinud, ronisin üle plangi, mis meie aida nabriaiast lahutas, ja hakkasin, end talli ukse juure ära peites, ootama... Aeg läks piinavalt pikkamisi...

Siis kordus eelmise päeva stseen täielikult...

Võtmeaugu juure hiilides nägin, kuis vanamees rahatasku sisse tuli, lambi põrandale pani, siis kumardus ja suurte jõupingutustega raske kiviplaadi üles tõstis. Sinna alla rahatasku peites, laskis ta kivi maha, ja enesega lampi kaasa võttes, kadus...

Läksin oma tuppa tagasi ja heitsin magama... Teisel hommikul tuli mulle pähe, et talli lukku eest ära keerata kuigi suur asi pole, ja ilma et ma oma plaani veel lõpuni oleks mõelnud, tõmbasin võtme aia uksest välja.

Ma teadsin väga hästi, et naabrit kui ihnuskoid tunti ja et ta täiesti üksi elas...

Vaheajal olin selle kõige juba peaaegu unustanud, kui eile... jah, tõesti, see juhtus eile... Olin nälgjane ja mul ei olnud midagi, mida pantida... Täielik vaesus!.. Öösi läksin välja, hiilisin ettevaatlikult aeda, avasin aia ukse, ronisin üle plangi, keerasin talli luku eest ära, tõstsin kiviplaadi üles ja sain rahatasku kätte...

Teda võttes seadsin kõik endisse korda ja tuln koju...

Mind ei näinud keegi!..

Kogu päev ei julgenud ma rahatasku lahti teha... Lõpuks, täna õhtul kogusin julgust.

117.000 franki väärtpaberites ja pääle selle 9000 puhtas rahas... Ma olen 126.000 frangilise varanduse omanik...

9. juulil.

Magasin hästi!.. Ja imelik, unes ei näinud ma «midagi»... Ärgates läks tükk aega, enne kui aru sain, et «see» tõsi on...

Nüüd seisab kogu asi selles, et «sellega» harjuda... Olen natuke haritud, oskan loogiliselt mõelda, mu südametunnistus vaikib ja, usun, ma tulen sest loost kindlasti kuivalt välja!..

Olin nälgjane... Kaht sajafrangilist võttes ja rahatasku korralikult kasti põhja peites keerasin ukse kaks korda lukku ja läksin välja... Treppi mööda alla minnes tuli mulle pähe, et täielikuks julgeolekuks peaksin uksele saaluku muretsema...

Kuid siis hakkasin tahtmata naerma!..

Kas üks rikas inimene võib enam siia pööningukambri elama jääda?

Teel vaidlesin enesega kogu aja, harutades, kuhu peaksin kolima, ja pole seniajani veel otsusele jõudnud...

Sel momendil, kui poodi pidin astuma, tuli mulle pähe, et ma kõigesuuremat lollost tahan teha!.. Olen kahe kuu eest võlgu... Kui ma võla ära maksan, ja maksma ta pean, siis võin kahtlust äratada... Ja ma läksin edasi...

Mul tuli tahe häässe restoraani minna... Ma pole juba ammu enam midagi korralikku söönud... Mul on täielik õigus, mõtlesin, viisakat einet saada... Kuid ligemalt järele mõeldes leidsin, et ettevaatlik olema ja oma eluviisi vähehaaval muutma peab. Sellepärast söin ainult 35. sou eest. Süües neid õnnetuid vaadeldes, kes saali täitsid, unistan vaimustusega omast 126 000 frangist!.. Eine lõpul hakkas mul neist vaestest hale ja ma oleksin neid kutsunud ja neile midagi annud, ja kahjatsesin väga, et seda ei julgenud...

Maksin eine cest ühe oma sajafrangilisega... Läks tükk aega, ja mulle ei toodud tagasi... Mind haaras rahutus...

Mulle näis, et kõik on avalikuks tulnud ja kohe ilmub politseinik...

Mõne minuti jooksul muutus mu rahutus meeletuseks... Ma haarasin kübara, kindlalt otsustades ennem oma raha kaotada, kui sisse kukkuda, nagu laps...

Oma taga kuulsin hüüdu:

— Isand!.. Isand!..

Olin juba ukse lahti teinud...

«Mis teha?... Põgeneda, või pään ümber pöördes näha politseimikkude mütse?»

Kahtlesin, kuid siis võtsin julgust ja pöörasin pään...

— Siin on Teile tagasi...

Sõimasin kelteri selle eest jämedalt läbi, et ta mul nii kaua oodata laskis!..

25 juulil.

Kahe nädali jooksul pole ma ühtki vaesammu teinud... Sajast frangist on mul veel järel 3 franki 50 santiimi... Eile, siiski, tulin üsna tublisti joobnult koju... Mul oli väga paha ja mu kuub sai kannatada...

Täna hommikul pesin ta puhtaks, kuid pestes tulid ta teised puudused nähtavale... Õmblused läksid valgeks ja käiksed ja nõobiaugud veel rohkem narmendama...

Minu särk on nii must, et ma teda enam selga panna ei julge... Mustade hulgas leidsin ühe puhtama, mida kanda võin, teda pahempidi pöörates...

Kui riidesse sain, hakkas mul piinlik... Näen täieliku kaabakana välja...

Ha, ha, ha! See on naeruväärt!..

Kaabakas, kel 126.000 franki on!..

Kena, kas pole tõsi?..

Võtame 1000 franki ja ostame omale riided.

1000 franki!..

Ja selles kostüümis tuhandefrangilist raha vahetama minna?..

Ei, siis on juba lihtsam politseikommissaari juure minna ja teatada:

— Herra, ma olen varas!..

Kuid naljad kõrvale. Jumal tänatud, ma pole veel niivõrd pään kaotanud, et sarnast lollost teha! Mul on vähekeese, et täna söönuks saada, homme juba katsun abinõud leida.

26. juulil.

Ma ei tulnud mingisuguse idee pääle!

O Jumal, kui vaene olen ma kesk Pariisi oma 126.000 frangiga taskus...

Nüüd on mul ainult 13 soud!..

Samal päeval, pärast lõunat.

Praegu tulin «Natsionaal bibliotheegist»... Veel täna hommikul lootsin, et mul korda läheb midagi välja mõelda, kuidas raha vahetada. Äkki tuli mulle üks mõte!.. Mul on 126 000 franki... Seda kordan ma endale ikka, kuid on see ka tõsi?... Kas neil paberitel, mida kogu aeg enesega kannan, ka mingit väärtust on? Olen kuulnud, et neid ka mõnikord annulleeritakse... Mis tähendab annulleerida? Kui ma teada saaksin, kas vanamees neid annulleerinud on või ei ole? Ma ei julge mõeldagi, et pank minna ja säält järele pärida...

Siis tuli mulle pähe, et «Natsionaal bibliotheegis» peavad raamatud olema, kust selle üle teateid võiks saada...

Nõudsin üldises saalis omale vihu börse operatsioonide üle...

Üks lollil väljanägemisega ametnik hakkas mind ära kuulates naerma...

Idioot!..

«Võid, vennas, naerda, — mõtlesin eneses, — vaesem meist kahest pole igatahes mina!..»

Leidsin, mis mulle tarvis... Tuli välja, et olemas on leht, kus annulleeritud väärtpaberite numbrid kuulutatakse... Teda müüakse börse juures, 10 soud nummer. Otsin ühe omale ja mulle jäi 3 soud leivaraha.. Leiba ostes ei jäänud mulle enam krossigi!.. Jäi ainult 9000 franki sularahas ja 117.000 paberites...

Mis pean tegema, et homme süüa saada?..

Vanamees ei ole midagi teinud... Paberid on täisväärtustelised!..

Varandus on minu!..

Kõik need tal tused panid mind tublisti pään murdma...

Pään valutab hirmsasti...

Heidan magama...

Kell 1 öösel.

Praegu katsusin käega padja alla, kas rahatask siin on... Olen nälgjane...

27. juulil, vara hommikul.

Tulgu mis tuleb!..

Täna pean mingisuguse abinõu välja mõtlema, et üht raha-paberit ära vahetada...

Keskööl.

Tulin väsimusest täiesti tapetult koju... Ma ei saanud millegagi hakkama ja püsin vaevalt jalul...

Mis minust niiviisi saab?

Vaat mis ma tegin...

Ma küsisin eneselt:

«Missugustes tingimustes võib vaene inimene tuhandefrangilist raha vahetada?»

Esiteks näis see mulle täiesti võimatu olevat... Kohe hakatakse kahtlustama, et raha mitte selle päralt ei ole, kelle käes ta on...

Kuid pärast, pika mõtlemise järele, tulin otsusele, et seda siiski võimalik teha on...

Otsustasin ühest raudteejaamast piletit võtta mingisugusesse kaugesse kohta, näituseks Konstantinoopoli või Moskva. Läbi kassaakna näeb kassapidaja ainult mu pesemata käsi, kuid neidki katsun võimalikult korralikku väljanägemisse seada... Pääle selle lähen muidugi kohe ära, ostan esiteks odava ülikonna ja sellega juba parema, nii et inimesena välja näen, kes julgesti 1000 frangi omanik võib olla, ilma et kelleski kahtlust pruugiks äratada...

Olin rahul ja väga uhke oma ülesleiu pääle...

Kuid, ainult, missuguses vaksalis võetakse pileteid Moskva-vani?

«Iga vaksali jõudes hakkasin saali mööda edasi tagasi kõndima, vaadeldes kassade päälkirju.

Kuid korraga pidin peltuma... Iga kassa juures seisis ametnik, kes tähelepanelikult reisisajaid silmitses, ja politseinikud käisid, ringi, siin, sääl, igalpool... Tuli välja, et ka vaksalis valvas politsei kuritegijate tabamiseks!.. Mind võidakse veel, oota aga, mõneks mõrtsukaks pidada, kes rutem väljamaale tahab putkata...

Nii et ka see lootus pidi kokku langema!..

Pool tundi hiljem lootsin ma jälle...

«Vaene võib ainult siis tuhandefrangilist raha vahetada, kui see tema oma ei ole...»

«Kuid kuidas võib tema kätte tuhat franki sattuda?» panin endale uue küsimuse.

Väga lihtsalt, kui ta kusagil teenib!..

Seda juhtus minuga tihti, kui ma kord ühes paberikaupluses raamatupidajana teenisin... Peremees saatis mind sagedasti pank raha vahetama...

Ruttasin koju. Tegin kuuete paar tindiplekki, seadsin kriidi abil omad särgikäiksed ja krae paremasse korda, pistsin sulle-pään kõrva taha ja sammusin ilma kübarata, nagu seda vanasti tegin, otsustavate sammudega pank.

Sulepää kõrva taga, nägin välja nagu mõni sell ligemast kauplusest...

Päälkirja «kassa» nähes, võtsin oma tuhandefrangilise ja sirutasin kassapidajale...

— Palun peent 1000 frangi eest!..

Võre taga, metallist kastides, paistsid luidoorid ja terved hunikud paberraha kimpe...

Mulle näis juba, nagu oleksin omal sihil ligidal.

Kassapidaja hakkas kullatükke lugema...

Äkki peatas ta...

— Missugusele firmale? — küsis ta...

— Mis?..

— Ma küsin, missuguse firma jaoks Teie vahetate?

— Brevel ja Ko...

— Ei tunne...

— Le Peletie uulitsas...

— Meie vahetame ainult oma klientidele!..

Võtsin oma pileti ja astusin sõnalausumata välja.

Nüüd oli mul igasugune julgus kadunud!..

*Kell 5 hommikul,
31. juulil.*

Miski ei piina enam mind!..

Olen õnnelik!.. Olen vaba!..

Mul ei ole midagi!..

Toonane öö viis mind meelesegadusse... Nälja käes vaeveldes võtsin rahatasku, pistsin tuhandefrangilise teiste juure ja jooksin Seinsesse.

Kui ma silmad lahti tegin, karjatasin tahtmata, sest ma ei saanud aru, kus olen... Siis, silmates oma ees politseinikku, lugesin end kadunuks!.. Mõistus tuli pikkamisi tagasi... Nähtavasti olin jõest välja tõmmatud... End mitte keelata suutes, hüüdsin:

«Kus on mu rahatask?!»

Tagant kostis hääl:

— Kas ma ei rääkinud Teile, et tal rahatask käes oli.

Tähendab, ta kaotas ta vees...

Siis pööras ta minu poole:

— Aga mis temas oli?

Et enesele aega jätta vastuse üle järelemõtlemiseks, tegin, nagu poleks ma hästi kuulnud.

— Oh, tühi asi! Paberid, mil mingit väärtust ei olnud...

Hästi riidesolev herra halastas mu päale... Mu enesetappe katse, vaesus, kriidiga puhastatud pesu avaldasid ta päale mõju... Ma jutustasin talle, et ainult tööta olek mind niikaugele on viinud...

Ta käskis mul riide panna ja võttis oma juure ametisse. Ma teen vähe tööd, kuid teenin hästi.

Omast 126.000 frangist ma enam ei mõtlegi...

S Ü Ü T U

Henri Barbusse'i jutustus.

Sn inimesi, ütles Jean Brotte, kes, kui nad raskest seisukorras on, määratlevad ja ringi jooksevad, kui hullud metsloomad; teised, kes päale selle, kui nad lahtise suuga paigalseisnud, kokkulangevad ja vaikides esimesse paremasse urkasse poevad. Mina kuulusin viimaste hulka sel ajal, millest teile jutustan,

armsad sõbrad, ja kõik varises minus viletsalt kokku, kui ilus Regina, minu hädäsest ja kannatlikkusest viimse võimaluseni üleskrivitult, triumfeerides mulle oma häbematus näkku kisendas.

Ma näen seda unustamata stseeni, millega see õrn laps mulle mu truusüdamlist usaldust kätte maksis, veel kõigis detailes oma ees. Värsedes olin ta korteri talnud. — «Madami pole kodus; ta tuleb pea» — «Hää», urisesin ma. Kui tuulepuhang vuhisesin ta buduaari, kübarat ja ülikuube selga jättes, kortsutades omas tuksatavas peos kirja, seda hirmust päälekaebavat kirja...

Lakeeritud tugitooli äärel, roosaga looritud lambi valguse ringis ootasin asjata viis ja pool tundi. Regina tuli öösel kell üks. Ta ilmus hooletult, nahkadesse mässitult, purpurpunaste põskjga, ja ta suured toredad silmad välkusid.

Mind nähes avas ta suu, et oma äraoleku üle mõnd toredat vabandust esile tuua. Sõnatult sirutasin talle kirja. Ta haaras selle, luges üle...

Mul on suur aukartus selle hingejõu ees, mida see abras olevus selles seisukorras näitas. Vaevalt tuksatasid ta ilusad, pikkade, nagu tiivaservadega kaunistatud ripsmetega silmalauud. Ta libistas selle vastuvaidlematu dokumendi — oma tasku, ajas end sirgeks, mõõtis mind oma pilguga, ja nähes, et mul veel müts pääs, käis ta mu'ga ümber nagu rumala poisikesega

«Ja see kõik on tõsi?» kogelesin ma, kuna oma väriseva käe, oma otstarbetu, orjaliku käe kirja järele välja sirutasin.

«Hää küll siis, ja», kisendas ta kuulmatus vihahaos. «Hää küll siis, ja, see on tõsi... Ja siis ka veel see... ja see... ja see...»

Ja kõige energiaga, läikivail silmil, taltsutamatu nagu mõni lahtilastud primadonna, algas ta kõige põhjalikumalt oma valet ja petuseid otsast lõpuni üleslugema...

Kui ta valmis oli, kihutas ta mind välja. Ma tõusin üles ja vankusin longus päaga ukse juure. Ta hüüdis mind tagasi; pani oma käe mu õla'c, et mind salongi viia; ma läksin lõdisevail põlvil ja kaupluse aknal ülesriputatud ülikonna liigutustega. Siis jutustas ta mulle, väljakutsuva naeratusiga, veel mõningaid kõige tsüünilikumaid detaile unustamatutest episoodidest meie kooselamisest, kui nii tohin öelda. Viimaks tõukas ta mind välja, kuna ta mulle kinnitas, et see ümberkäimine, mis ma talle lasksin osaks saada, mulle kallis maksuma tulevat ja et ma temast veel pidavat kuulma.

Ma sain ka tõepoolest temast veel kuulda, ja kuidas veel! Ei ole võimalik kujutleda seda teravmeelsust, talenti, geeniusi, millist see noor naine avaldas, et mulle elu väljakannatamatuks teha. Ta laimas mind igalpool, niisugusel mõõdul, nii põhjalikult, nii osavasti, et see imetegudeni ulatus.

Mulle ei aidanud midagi, igal võimalikul juhusel teatud korrektsust näidata, minust sai üks kahtlane, kahemõtteline olevus. Minu mõõdaminekul pöördusid mulle automaatselt seljad ja käed tõmbusid tagasi nagu hirmutatud linnud.

Enne naeratasin ma põlgavalt; siis vihastasin ma. Asi läks koguni kahevõitluseni. Aga mõlematalt vahetatud kuulidel ei olnud mingit mõju minu kõlblise seisukorra päale.

Viimaks juhtus kaks järgmist asja: Esimene oli, et ma mitte ainult järele ei jätnud Reginat armastada, vaid et ma hakkasin teda natuke põlgama, siis väga ja viimaks kirglikult. Teiseks kaotasin oma koha ja ei leidnud enam teist, nii et mind ühel hommikul nähti longus päaga New-Yorgi kaubalaeva poole sammuvat, õnnemõisatest mitte midagi muud omaks nimetada võides, kui teise klassi piletit.

Punanahkade maal alustasin kõige madalamate töödega päale. On hää tähendus sääl all, kui miljardäärde elulugusid ustakse. Ja tõesti sain ma rikkaks.

Teie usute nüüd muidugi, et minu viha selle viletsa olevuse vastu, kelle häbematus minnle nii madal ja täielik olnud, kustus? Ei, just vastuoksa, ta kasvas sajakordseks. Soov kättemaksa võttis mu üle võimust, seda enam, et mul abinõu puudus, teda rahuldada. Ma võin teile öelda, et tõesti oli õhtuid, mil ma, ükski omas büroos Board Scheelis, justkui pimestava varju vastu märatsesin, ühe varju vastu, kelle suu ühtlasi maasikmarja- ja südamekujuline oli ja kes oma kübara tumeda katte all kulla ja vasekarvalist krooni kandis.

Mitmesugused takistused pikendasid mu kättemaksu sõjakäigu ettevõtet. Kuid mul olid, nagu arvata võite, jooksvad teated selle fuuria igast liigutusest ja teguviisist, kes nii alatul kombel mu au oli hävitanud. Miks peaksin seda salgama: minu pilvelõhkujas oli mu Euroopa uuemate sündmuste teadete kogumise spetsiaalbürool vali käsk mulle igat vähemat asja, mis mu vaenlasse puutus, teatada. Ma jälgisin teda silmiga, nagu seda muinasjutus teevad nõidujad, kes kaugusest kõik näha võivad, imetegeva salvi abil, millega nad omi silmalaugusid määrivad.

* * *

Kaheteistkümne aasta järele Pariisi tagasi jõudes, päale selle kui ma nii sügavas inkognitos säält lahkunud, — oli minus plaan küps: Ma astun ta ta ette, halvan teda oma miljonitega, ja loen siis talle kõik omad hirmsad kättemaksu kavad ette, enne kui ma nad karvapääselt täidan.

Ah! See õhtu! Viskasin end autosse, lõdisedes, iga minut valmis nutma hakkama. Peagi olin ühe toreda maja ette jõudnud.

«Madame Regina? kolmas hoov, tagumine maja, viies...»

Raskete jalgadega sammusin üle hoovi ja heitsin end lifti, mis mind prantsuseliku aeglusega ühe väikese ukse ette maha pani.

«Madame Regina?»

«Astuge sisse, mu herra,» ütles teenijatüdruk.

Puhkides nagu sepp, läksin toatüdruku kannul kitsasse eesruumi. Tumeda häälega kordasin oma sisurikast hüüdu:

«Madame Regina?»

«Mina see olen», vastas rahulikult häälel see, keda olin toatüdrukuks pidanud.

Seisin lahtise suuga, tummalt... Vaatasin ta otsa, ta vaatas mind... See pehme nägu, äraelatud, närtsinud... Tegin natuke vihaselt ägeda vastuvaidleva liigutuse, raputasin end; kogelesin:

«See peab eksitus olema... peab...»

Siis naeratas ta mulle, ja see naeratus, kui kahvatu, kurb valguskuma, kui sootuluke, tuletas mulle meele üht valgust endisest ajast.

Aigasini käega üle silmade, üle otsaesise.

«Regina... Sina? Aga ei, sa ei ole ometi see... ja siiski, ja siiski... Teie see olete...»

«Ma tunnen teid ära, Jean», ütles ta ikka ühtmoodi rahulikult. «Kas meie ei ole enam pahased?...»

Ma ei vastanud, nii väga pidin teda vaatlema, teda otsima...

Niisuguseks oli ta saanud, tema! Ta iludus oli talt täiesti riisunud. Silmalauud olid tal paistetunud, ta lõug ripnev, ta

nägu tihedatest kortsudest rikutud. Ta riided olid lohakad, kleit vaene, vilets; ta hääle oli madalam, unine, nõrk...

Ta kõhatas, rusuvast vaikusest rõhutatud; kahtlemata märkas ta, kui väga ma end tema vastu seistes pingutasin, et teda ära tunda ja ometi mitte tunda. Ta pöördus minust. Ja kõige hirmsam oli, mu sõbrad, et see silmapilk oli ainuke, kus mu otsivad silmad teda umbkaudu suutsid ära tunda.

Ma ei suutnud muud teha, kui pomiseda:

«Kaksteistkümmend aastat... Seda ei ole ometi nii palju... mitte nii väga palju...»

Uuesti julges ta mulle naeratada. See oli vastuseks, ainukeseks vastuseks; kui järeldada, et ligikaudu tõtt leida, peab tõesti uskuma, et meie hinge sügavamais sügavustes asju on, mis võimatud ja mis ometi olemas.

Jah, seda oli palju, seda oli liig palju, kuna sellest oli jatkunud ta nägu muuta endise varjuks, muuta ta silmi ja hääle põhjalikult. Ja täiesti, täiesti...

Ma tulin ära, võimetu, et veel üht sõna lausuda; mulle paistis, et kogu ilmas ei leidu sõnu nii lihtsaks kurbumänguks. Ma astusin pimedat treppi mööda alla, — kobades, siia ja sinna värisevat sandi kätt väljasirutades, kes ei tea, mida ta kerjab.

See lõpp ei olnud, tähendab, sugugi keeruline, nagu näete. Ma ei leidnud seda, keda otsisin.

Õiget Reginat, seda saladuslist näkki, kelle meelepaha mind autuks teinud ja tagakiusanud, teda ei näinud ma enam. See oli otsas, mu kättemaksu viha sulas mu käte vahel. Mu terve hõõguv kättemaksu unenägu oli ühe võõra, ühe süütu jalge ette heidetud.

KALLISKIVID

Gui de Maupassant'i julustus.

Seda noort tütarlast kord õhtupidul ühe oma kaasteenija juures kohates oli m-ur Lantain armastusse mässitud kui võrku.

See oli ühe juba hulga aastaid tagasi ära surnud kooliõpetaja tütar provintsist. Pariisi oli ta tulnud oma emaga, kes mõnede oma linnajao kodanliste perekondadega läbi katsus käia, lootuses tütarlast mehele panna. Nad olid vaesed ja korralikud, vaiksed ja hääd. Noor tütarlaps näis olevat selle täiesti ausa naiseteraha eeskujuks, kellele iga kaine meesterahvas oma saatust unistab usaldada. Ta tagasihoidlik itu, ingliliku süütuse kenadus ja vaevalt märgatav naeratus, mis kunagi ta näolt ei kadunud, paistsid ta hinge peegeldustena.

Kõik ümberolijad lausisid talle hümnid; kõik, kes teda tundsid, kordasid ilmlõpmata:

— Õnnelik see, kes teda kord omaks võib nimetada. Midagi paremat pole võimalik leida.

Monsieur Lantain, kes siis kolmetuhanda viiesaja frangilise aastapalgaga siseministeriumi ametnik oli, tegi talle ettepaneku ja astus abiellu.

Ta oli temaga uskumata õnnelik. Naine oskas niisuguse targa kokkuhoidlikkusega maja pidada, et näis, nagu elaksid nad toredasti. Ei olnud puudust ei tähelepanekus, ei õrnuses, ei kallistustes, millega ta oma meest õnnestas; ja ta võlvus oli nii suur, et pärast kuueaastast abielu mees teda veel rohkem armastas, kui abielu esimesil päevil.

Mees eitas temas ainult kaht nõrkust: teatriarmastust ja armastust järele tehtud kalliskivide vastu.

Tema sõbrannad (ta oli tuttav paari keskmise ametniku abikaasaga) muretsesid talle tihti kohad looshedesse ta armamatate tükkideks ja esietendusteks; ja ta tassis meest vägisi nende lõbusustele, mis teda pärast tööpäeva väga väsitasid. Siis palus mees teda üksi teatris käima hakata ühe tuttava daamiga, kes teda saata võiks. Naine ajas sellele kaua vastu, leides sarnase tegumoe natuke ebakohase olevat. Lõpuks, armastusväärlikkusest, oli ta sellega nõus, ja mees oli talle lõpmata tänulik.

Kuid kirk teatri vastu tõi talle tarviduse end ehtida. Ta tualetid olid lihtsad ja alati tõsise maitsega õmmeldud ning tagasihoidlikud. Ta vaikne graatsia, võitmatu, tagasihoidlik ja naeratav graatsia, näis nagu veel rohkem siima paistvat ta lihtsate riiete tõttu. Kuid talle ilmus harjumus kõrvade külge riputada paari ülisuurt brilljanditaolist kivi; pääle selle kandis

ta valepärlitest kaelaehet, uuest kullast tehtud käevõru ja kamme, mis järele tehtud kividega kaunistatud, mis aga hiilgasid kui õiged.

Ta mees, keda see armastus tühja-tühja vastu natuke shokeeris, rääkis tihti:

— Minu armas, kui võimalus puudub õiged kallisasju osta, siis peab käima ainult oma ilu ja graatsiaga kaunistatult: need on kõige haruldasemad kallisasjad.

Kuid naine naeratas vaikselt ja vastas:

— Mis sääl teha? Mulle meeldib see. See on mu patt. Ma tean, et sul õigus on, kuid see on parandamatu. Oleks need kalliskivid õiged — ma jumaldaksin neid!

Ja sõrmedega pärlikeed palistades ning kivikestel läikida lastes, kordas ta:

— Vaata ainult, kui hästi see tehtud on. Võib vanduda, et nad päris õiged on.

Mees naeratas, õeldes:

— Sul on mustlasestüdruku maitse.

Mõnikord õhtul, kui nad kahekeski kodus olid, pani naine theelauale kalliskivide kastikese, milles ta hoidis oma «tühja-tühja», nagu herra Lantain oma naise asju kutsus; ta hakkas oma valemalliskivide kannatliku tähelepanuga vaatlema, justkui tundes salajat sügavat rõõmu; ja ta tahtis kangekaeselt üht oma keed mehele kaela panna, et siis kõigest südamest naerda ja hüüda:

— Kui naljakas sa oled!

Pärast seda jooksis ta mehele ikka kaissu ja suud'es teda kui meeletu.

Kord talve õöl tuli ta ooperist külmast värisedes koju. Teisel päeval algas tal kõha. Nädala pärast suri ta kopsupõletikku.

Lantain ise pidi talle hauda peaaegu järele minema. Ta kannatus oli nii hirmus, et ta kuu ajaga halliks läks. Ta nuttis õhtust hommikuni, ärarääkimata meeleheitest purustatud hingega; teda piinasid mälestused kadunu naeratusest, häälest, kogu ta võlvusest.

Aeg ei parandanud ta valu. Tihti, teenistuse tundidel, kui seltsilised jooksvate asjade üle juttu tulid asjama, läksid ta põsed äkki punni, nina kiskus kokku, silmad tulid pisaraid täis, ta tegi hirmsa grimassi ja hakkas luksma.

Täies puutumatuses hoidis ta oma kadunud sõbranna toa ja lukutas end sinna iga päev, et kadunust mõelda. Isegi kõik mööbel ja riided olid samal kohal, kuhu nad jäid viimisel päeval.

Kuid elada oli tal ikka raskem. Ta palka, mida naise kätes jatkus kõigiks majapidamise tarvidusteks, ei jatkanud nüüd enam temale ükski. Tihti küsis ta endalt imestusega, kuidas oskas kadunu talle alati pakkuda hääd veini ja peeni sööke, missuguseid ta endale praegu sama sissetuleku juures enam kuidagi lubada ei saanud.

Ta võttis hulga võlgu ja tegi üldse kõikide nende elubi- nõudega tegemist, mis puudustkannatajatele tuttavad. Lõpuks, ühel kommikul, oli ta päris ilma krcs-ita; see juhatus üks nädal enne kuu lõppu ja ta otsustas palgasaamiseni midagi ära müüa; ja kohe tuli talle mõte naise «tühjast-tühjast» lahti saada, sest hinge põhjas oli tal veel viha alles nende «võlts asjade» vastu, mida ta alati oli põlanud. Nende nägemine juba kihvitas tal veel nüüd iga päev mäestusi sellest, keda ta armastas.

Ta segas hulga aega tühjas-tühjas, mille naine maha jät- nud; kuni oma elu viimaste päevadeni oli naine neid asju ostnud, pea igal õhtul tuues jälle midagi uut. Mees jäi ühe suure, kaelaehte juure kindlaks, mida naine mäletavasti kõige rohkem armastanud oli ja mis, võimalik, kuus kuni kaheksa franki maksta võis; järelehtud asjana oli ta tõesti väga kena.

Lantain pani ta tasku ja sammus oma ministeeriumi; ta läks bulvaare mööda, otsides enam vähem usaldustäratavat kuldsepa poodi.

Viimaks leidis ta oma arvates kohase ja astus sisse, na- tuke häbenedes oma vaesust, mis teda nii väheväärtuslikke asju müüma sunnib.

— Tahaksin teada, — ütles ta poodnikule. — kui kallilt hindate teie selle asja?

Müüja võttis ehte ja hakkas teda vaatlema, asja siia sinna ümber pöördes ja käel kaaludes, siis võttis ta luubi, kutsus oma selli, andis talle mingi käsu, pani ehte uuesti letile ja hakkas teda kaugelt vaatlema.

Herra Lantain, kel kogu sest protseduurist vähe piinlik oli, tahtis juba suud lahti teha, et öelda:

— O, ma tean isegi, et tal mingit väärtust ei ole.

Kuid korraga ütles kaupmees:

— Austatud herra, see maksab kahesteistkümnest kuni viieteistkümnest tuhande frangini, kuid ma ei saa teilt seda keed enne osta, kui teie mind täpikäelselt ta päritoluga ei ole tutvustanud.

Lese silmad läksid pärani arusaamatuses, mis see tähendab; viimaks pomises ta:

— Mis teie räägite? .. Teie eksite ...

Kuid kaupmees, kes tast teisiti aru sai, ütles kuival toonil: — Teie võite mujal katsuda; võib olla, antakse teile rohkem. Minu arvates maksab see kõige rohkem viieteist tuhat. Teie tulete minu juure tagasi, kui midagi paremat ei leia.

Lantain, täiesti segane, võttis oma ehte ja läks välja, tun- des tarvidust ükski olla ja järele mõelda.

Kuid niipea kui ta uulitsale saanud, ei suutnud ta naeru tagasi hoida, mõeldes:

— Loll! Vaat kus loll! Ma oleks ta sõnast kinni pidanud püüdma! Vaat kus juveliir, kes õige ja järelehtud kivi ära võib vahetada.

Ja ta läks teise kauplusesse de la Paix uulitsa lõpul. Kuid niipea kui kaupmees väärtasja oli näinud, hüüdis ta:

— Pagan võtaks! Ta on ju mulle väga hästi tuttav: see kaelaehe on minu juurest ostetud.

Herra Lantain küsis tugeva piinlikkusega:

— Ja palju ta maksab?

— Vaadake, ma müüsin ta kahekümneviie tuhande frangi eest. Olen valmis teda kaheksateistkümnest tuhande eest ta- gasi võtma, kuid ainult sel juhul, kui teie mulle seaduse järele selgeks teete, kuidas ehte teie kätte sattunud on.

Seekord oli Lantain imestusest nii lõõdud, et ta istus.

— Kuid ... kuid ... vaadake teda tähelepanelikumalt, — vastas ta, — ma arvasin seniajani, et ta ... järelehtud on.

Juveliir ütles:

— Vahest nimetate mulle oma nime?

— Häameelega. Minu nimi on Lantain, ma teenin sise- ministeeriumis ja elan Martire'i uulitsas, kuusteist.

Kaupmees lõi omad raamatud lahti, otsis midagi ja ütles:

— See kaelaehe sai proua Lantaini adressi järele saade- tud Martire'i uulitsa, 16, kahekümnel juulil paar aastat tagasi.

Ja kaks inimest vaatasid üksteisele otsa; ametnik — oo- tamatusest lõõdud, juveliir — temas varast oletades.

Viimaks ütles juveliir:

— Kas teie ei võiks seda asja ainult homseni siia jätta, ma annan teile kvititungi?

Herra Lantain pomises:

— O, ja, muidugi, — ja läks välja, paberit kokku pannes, mille pärast tasku pistis.

Siis astus ta üle uulitsa ja sammus seda mööda edasi; tähele pannes, et vale teed on läinud, pööras ta Tuilerie'sse, läks Seinest üle, sai jälle aru, et valesti on läinud, ja pööras Éllysée väljade poole, ilma ühegi kindla mõtteta. Ta püüdis harutada, aru saada, milles asi seisab. Ta naisel ei olnud võimalust nii kallid asju osta.

— Ei, muidugi. Kuid siis on see kingitus? Kingitus Kingitus — kellelt? Misjaoks?

Ta jäi äkki kui sammus kesk uulitsat seisma. Temas liigutas end hirmus kahtlus. Tema naine ... Kuid sarnasel juhusel olid ka kõik teised väärtasjad — kingitused! Talle näis, nagu liiguks maa ja nagu oleks puu ta ees puruks läinud; ta sirutas käed välja ja langes mõistuseeta maha.

Ligemas apteegis, kuhu möödaminejad ta viinud, tuli ta uuesti mõistuse juure. Ta palus end koju saata ja lukutas enese.

Kuni ööni nuttis ta kui meeletu, taskurätikut pures, et mitte kisendada. Siis viskas ta enda voodi ja jäi väsimusest ning murest raskesti magama.

Päikse kiired äratasid tema ja ta tõusis aeglaselt üles, et oma ministeeriumi minna. Raske oli pärast sarnaseid ärritusi tööd teha. Ta arvas, et võiks end oma ülema ees vabandada, ja kirjutas talle kirja. Siis tuli talle meele; et juveliiri juure tagasi peab minema, ja punastas häbi pärast. Ta kahtles kaua. Kuid võimata oli ehet võõra inimese kätte jätta; ta pani riide ja läks välja.

Oli kena ilm, sinine taevast laienes linna kohal, mis näis naeratavat. Jalutajad läksid Lantainist mööda, käed taskus.

Lantain rääkis enesele, möödaminejaid vaadeldes: «Kuidas võib õnnelik olla, kui varandust on: kui raha taskus, võib ka murega leppida! Lähed, kuhu tahad, reisid lõhutud end. O, kui ma rikas oleksin!»

Ta tundis, et näljane on, kuna üleeilsest saadik sõõnud põlnud. Kuid ta task oli tühi ja talle tuli ehe meele. Kahek- sateistkümmend tuhat! See on siiski summa!

Ta läks de la Paix uulitsasse ja hakkas kalliskivide kaup- luse vastas edasi tagasi käima. Kaheksateistkümmend tuhat franki! Kakskümmend korda tahtis ta sisse minna, kuid häbi hoidis teda tagasi.

Sellejuures oli ta näljane, väga näljane, ja tal ei olnud krossigi.

Ta tuli äkki otsuele, jooksis kiiresti üle uulitsa, et ümber- mõtlemiseks aega ei oleks, ja seisis äkki juveliiri ees.

Juveliir teretas teda viisakalt ja pakus naeratades tooli. Sellid ka tulid ja vaatlesid Lantaini, lõbusate silmiga, naeratus huulil.

Juveliir teatas:

— Olen teateid kogunud, austatud herra, ja kui teie en- dise nõu juures olete, siis olen valmis teile lubatud summat maksma.

— Noh, muidugi, — pomises ametnik.

Juveliir võttis kastist kaheksateistkümmend tuhandelist, luges nad üle ja ulatas Lantainile, kes arve alla kirjutas ja raha väriseva käega tasku pistis.

Juba välja minnes pööris ta talle ikka veel järele naera- tava kaupmehe poole tagasi ja ütles, silmi maha lüües:

— Mul on veel teised väärtasjad ... mis ka mulle järele jäänud ... samast pärandusest. Kas olete nõus neid minult ostma?

— Noh, muidugi! hüüdis juveliir.

Üks sellidest läks välja, et vabalt naerda, teine nuuskas hoolega nina.

Lantain, rahulik, punane, kuid tähtis, ütles:

— Ma tahan nad teile tuua.

Ta võttis voorimeehe, et väärtasjade järele sõita.

Kui ta tunni aja pärast kaupmehe juure tagasi tuli, ei ol- nud see veel einet sööma läinud. Nad hakkasid asju hindama, neid üks teise järele vaadeldes. Peaaegu kõik olid samast kauplusest ostetud.

Nüüd vaidles Lantain hindade üle, pahandas, nõudis kau- baraamatuid, ja mida kõrgemal summa tõusis, seda kõrgemal tõstis ta oma häält.

Suured brilljant kõrvarõngad said kahekümne tuhande frangi vääriks hinnatud, käevõrud kolmekümne viie tuhande, brossid, sõrmused ja medaljoonid kuusteistkümmend tuhat; sappiiridest parüür neliteistkümmend tuhat; pikk kaelaehe — nelikümmend tuhat franki; kõik kokku tuli sada üheksaküm- mend kuus tuhat franki maksma.

Kaupmees rääkis häatahtliku pilkega:

— Arvatavasti muutis see daam kõik omad hoiud kalliskivideks.

Lantain vastas tähtsalt:

— Ja, mõned mahutavad nii oma raha... — Ning läks minema, kaupmehega kokku leppides, et lõpulik otsus homseks jääb.

Uulitsale jõudes vaatles ta Vendôme'i kolonni, soovides sinna otsa ronida, nagu oleks see mast. Ta tundis end väga kergena ja oli valmis üle taevani ulatava keisri ausamba hüppama.

Ta läks Voiseni juure einet võtma ja jõi viina, mis kakskümmend viis franki pudel maksis.

Pärast võttis ta voorimehe ja läks Boulogne'i metsa sõitma. Mõõdasõitvate tõldade päale vaatas ta väikese halvakspanuga, eneses soovi maha surudes kõigile hüüda:

— Ka mina olen rikas! Mul on kakssadatuhat franki!

Oma ministeeriumi meele tuletades läks ta sinna ja astus julgesti oma ülema juure sisse, teatades:

— Ma tulin, austatud herra, et teenistusest ära astuda. Ma olen kolmesajatuhandelise päranduse saanud. — Ja ta läks oma endiste seltsiliste käsi suruma ja neid oma tulevase elu plaanidesse pühendama; pärast sõi ta Inglise kohvimajas lõunat.

Sääli ühe herra kõrval istudes, kes talle küllalt viisakas näis, ei suutnud ta hoiduda sellele teatud koketteriiga seletamast, et ta hiljuti nelisadatuhat franki pärandanud on.

Esimest korda elus ei olnud tal teatris igav ja õõsaits ta naisterahvastega mööda.

Kuus kuud päale selle astus ta teistkorda abiellu. Ta teine naine oli korralik naisterahvas, kuid raske iseloomuga. Tal tuli tema pärast palju kannatada.

L A H U T U S

Michel Provaini stseen.

Keskpäev. Robert de Livron ja ta naine Gabriële on hommikueine lõpetanud ja istuvad sõnalausumata kamina ees tugitooles, ajalehti lugedes ja kohvi peene likööri rüübates. Mees — päältnäha kolmekümneviie aastane; ta on kaunis ilus; juukseid ja mõistust on tal niipalju, kuipalju tarvis peenele suurilma seltskonna inimese'e. Naine — kahekümnekuue aastane; väga ilusad lohukused põskis ja väga elavad silmad; vaevalt märgatavad karvakesed katavad päalmist huulekest. Mõlemad kokku oleks väga kena abielupaar, kui nad ei oleks kõigepäält suurilma seltskonna inimesed, skeptilised, liig pääliskaudsed ja sel põhjusel liig ruttu jõudnud abielus seisukorrani, mida peetakse parandamatuks kõigi nende poolt, kes abielus ei otsi mitte südamlisid sidet, vaid ainult kehalist lõbu.

Robert (*loeb tenri toodud nimekaarti*). Augustin Pouillade, firma Couretelle ja Ko agent. Aha! Astugu sisse.

Gabriële. Lahutuse asjus?

Robert. Jah... täna hommikul saatsin telegrammi. Kähku läheb see nende käes!

Mõlemad viskavad ajalehed elavalt kõrvale ja ootavad vaimustusega huvitavat küllalist.

Pouillade. (*Must saterkuub, must kaelaside, mustad püksid, Ameerika pesu, matusabiuroo komisjonääri kommetega; kumardab*). Austatud herra! Armuline proua! Tulen agentuurist, kuhu saatsite järelepärimise parema agendi suhtes. (*Võtab taskust dokumendid*). Siin mu soovitus, kui vast soovite järelevaadata... Endine Türgi laevastiku kapten, endine kuninglik Schulach-Kievoni riiginõukogu liige Havaia saartelt, järgmiste ordutähtede kavaleer...

Robert. Hää küll, hää küll!... Ma usun teid.

Pouillade (*paberid kokku pannud*). Siis asja juure! Teie mõlemad soovite lahutust?

Robert ja Gabriële (*korraga*). Jah.

Pouillade. Ei ole midagi lihtsamat. Firma Couretelle täidab kõik punktid, s. t. ma tahan öelda, võtab kõik raskused oma päale: Juhib tervet protseduuri, muretseb tarviliku materjaali, formaliteetid... See sünnib kõige sügavamas saladuses! (*Teist dokumenti väljavõttes*). Siinjuures üksikute klientide nimekiri. Ainult perekondlised!

Robert. Mis saladusse puutub, siis ei pea teie meid mitte nimekirja panema, mõistate? Mida mõtlete teie sõnade all: Muretseb tarviliku materjaali?

Pouillade. Materjal öösisteks. kinnivõttudeks; näituseks reisid, lõksud, päalejuhtumine kuriteo kohal. Siin nende abinõude hinnakiri.

Gabriële. Praegu ütlesite, m-sieur, et ei ole midagi lihtsamat, kui lahutus. Teiselt poolt tõendatakse meile, et kohtunikud on väga valjud.

Pouillade. Vabandage, proua (*hinnakirja päale tähendatles*), esiteks on meie tarvitada terve arsenaal osavaid võtteid, mis seadusest kõrvalepõikamiseks tarvilikud, ning mis puutub kohtunikudesse, siis peab neid tundma, nagu meie neid tunneme. Tarvis on nende maitset teada. Ühed on armulikud mehe toore ja vägivaldse ümberkäimise vastu, teised sõimu ja kolmandad abielurikkumise vastu, selle järele, nagu neil eneste perekondades sünnib. A propos, neid kõiki rahuldab seadusliku formaliteedi täitmine. Meie agentuuri päätegur seisab nimelt selles, et igaihe kaebtusele seadusliku vormi annab. Kuid pöörame tagasi teie isiklise asja juure, siis mõistate mind kergesti. (*Võtab taskuraamatu*). Olen sunnitud teile mõnd küsimust ettepanema. Teie lubate? Täheandab, teie olete kolm aastat abielus?

Gabriële (*üllatatult*). Ja... aga kust teie seda teate?

Pouillade. Professionaalne aimdus ja laialdane praksis! (*Kirjutab*). Täheandab, kolm aastat. Viieteistkümnendal ehk kuueteistkümnendal kuul algas mõtete ja maitsete lahkumine, tülid, halb ümberkäimine...

Gabriële. Halb ümberkäimine? Mitte sugugi!

Robert. Ma mõtlen, meie oleme hästi kasvatatud inimesed!

Pouillade. Algas flirt...

Robert. Jah, iseäranis naise poolt!

Gabriële. Iseäranis mehe poolt!

Pouillade (*märgib taskuraamatusse*). Flirt, loomulikult ühenduses truuduse murdmisega naise poolt!

Gabriële. Mitte iial elus! Kelleks teie mind peate?

Pouillage. Vabandage! (*Roberti poole pöörates*) Täheandab truudust murdis mees?

Robert (*pahaselt*). Mitte mõtetki! Mitte üht korda. Imelik, m-sieur, et sarnaseid asju räägite. Nimetate! teie seda professionaalseks aimduseks?!

Pouillade. Olen tõesti natuke segane. Teie räägite, et teie vahel ei ole tüli, halba ümberkäimist ega ebielurikkumist olnud. Mis jaoks te siis tahate lahku minna?

Gabriële. Sellepärast, et meie ühte ei sünni.

Robert. Iseloomude lahkuminek.

Pouillade. Seda põhjust ei tunnista seadus lahutamiseks maksvaks.

Gabriële. Hää küll. Õpetage, kuidas sellest mööda pääseda.

Robert. Selleks me teid kutsusime ühisel nõusolemisel. Mis teie soovitate teha sarnasel juhusel?

Pouillade. Sel juhusel ei ole teist väljapääsu, peab korraldama, et teid kuriteo kohal tabataks.

Robert. Kus kohal siis?

Pouillade. Ühe... harilikult Couretelli agentuuri naisliikme juures.

Gabriële. Kokoti juures, kellega olete läbi rääkinud?

Pouillade. Ei, mitte kokoti juures, vaid ühe väga tagasihoidliku naisterahva juures, kes elab salajasest armuühendusest. Firma teenijate soliidne koosseis on väljaspool kahtlust. Ka võib suurema maksu eest saada koguni seltskonna daami! See kõik on väga lihtne. Määratud tunniajal on herra de Livron nii lahke teatud naisterahva juure tulla; tuba saab olema valmissätud; ma tutvustan; ta heidab pikali...

Gabriële (*Üleshüüdates*). Kuidas heidab pikali?

Pouillade. Muidugi, et teda kuriteo päält tabada.

Gabriële. Aga see ei ole ometi sunduslik?

Pouillade. See ei ole sunduslik... midagi ei ole sunduslik, isegi jutuajamine... säng on väga lai... teatud naisterahvas on ühes servas, klient teises. Minu poolt teadustatud kommissar tuleb teatud kella ajal, leiab toa ja riided korratutes, teeb protokollid, ja asi on korras. Lahutus on kindel.

Robert. Tõepoolest, see on lihtne. Aga millal saab seda läbi teha?

Pouillade (*kella vaadates*). Praegu on kell kaks... tarvis kontorisse minna, teatud naisterahvale telefoneerida, kommissarile teatada, tuba valmis seada, ja kella nelja ajal võidakse teid juba tabada.

Gabriële. Kuidas kell neli? Täna? Kohe?

Robert. Miks ka mitte? Kuna me ju kord otsustasime...

Gabriële. Otsustasime! Otsustasime! Nähtavasti on see teile väga meele järele.

Pouillade. Mul on koguni nende naisterahvaste päevapildid kaasas, kui soovite väljavalida.

Gabriële (*Roberti takistades, kes tahab pilte vaadata*). Jäta! Mis see sulle korda läheb? Võta üks-puhas missugune. Loodan, sul ei ole ometi kavatsust?...

Pouillade. Sarnasel juhusel, m-sieur, palun teid minuga kontorisse tulla... Sää! võtame esimese, kes parajasti vaba, naisterahva. Neil kõigil on telefonid ja madame võib kohe teateid saada, kui protseduur läbi on.

Gabriële (*imestades*). Jumal, kui ruttu see läheb! Ei lasta hingegi tõmmata. (*Robertile*). Oo, sind see muidugi huvitab väga, see juhtumus.

Robert (*poolnaerdes*). Mitte põrmugi, usu mind...

Gabriële. Ja, ja... (*Pouilladile*). Aga, kuulge, isand, kui see kõik nii osavasti on korraldatud, miks ei või ma siis parem ise selle naisterahva korterisse

minna? Ta annaks mulle oma toa, ja minna etendaks tema osa... kes sellest siis teada saaks?

Pouillade. Kommisaril, armuline proua, on kahjuks niipalju tegemist olnud meie daamidega, et ta neid kõiki näo järele tunneb. Uskuge mind, jääge rahulikult koju. See kõik sünnib nii kiirelt, et suurt hädaohu karta ei ole. Muu seas oleks ka hädaohul ju ainult see tagajärg, et teie kaebtus põhjendatud oleks.

Gabriële. Aga ma ei taha seda!

Pouillade (*imestanult*). Kuidas? Noh, pean ma kontorisse minema või mitte?

Robert (*üles tõustes*). Läheme!

Pouillade (*Robertile trükitud blanketti ulatades*). Niisugusel juhusel siis, palun siia teie allkirja. See on leping kõigi väljaminekute nimekirjaga ja sunduslike lubadusega 20% äraleppimise korral väljamaksta. Teie mõistate, et väljaminekuid ette ära tehes, meie ei või riskeerida...

Robert (*allakirjutades*). Väga hää; väga hää! Nüüd teele!

Gabriële (*meest uksest saates*). Sa telefoneerid mulle kohe, eks ole? Ja palun, ära unusta, et see on ainult komöödia.

Pouillade (*enesele*). Mis jaoks, pagana pihta, see daamike end lahutada laseb?!

Gabriële (*üksi*). See pole inimene, vaid kuri-vaim. Ei anna hingerahu! Kui mõtlen, et tema tulekuni istusime siin nii rahulikult ja et mõne minuti pärast on minu mees selle naisterahva juures! Oo, see on hirmus! See mõte ärritab mind hirmsasti! Kui see naine on ilus! Ma tunnen oma meest, ta saab sellega toime. Ma ei mõista, kuidas politsei Pariisis sarnastele agentuuridele luba annab. See on skandaal!... (*Käib ärritatult tubades ringi; võtab mõned akkordid klaveril ja lööb vihaga klaveri kaane kinni; tema arvamise järele seisab kell paigal. Kell saab kümne minuti pärast neli... Kell on neli!*). Soo, nüüd see sünnib! (*Pool viis... kolmveerand viis*). Ei midagi! Mis sa ütled!... (*Telefon heliseb*).

Gabriële (*jookseb telefoni juure*). Ah, viimaks ometi! Hallo! Sina, Robert! Ja... sa oled selle juures? Tule rutem koju... silmapilk... ma ootan sind! Mis sa räägid? Ah kõik on korras? Ilma juhtumuseta? Hallo! Ma küsin, kas midagi ei juhtunud? (*Vihaga*). Mis sa tahad taha! Telefoni ühendus katkestati!

Tuleb telefoni juurest üleni punane ärritusest, siis, isegi mitte teades, mispärast, läheb oma tuppa, vahetab matinee ilusama kodukleidiga, millel vähem väljalõige, kohendab juukseid, värvib kulmu ja huuled üle, puuderdab. Jõuab võõras-tetuppa samal minutil, kui Robert sisse astub.

Gabriële (*jookseb talle vastu*). Sina! Sina! Kui hää meel mul on, armsam!... Sa jäid nii kauaks sinna! Vean kihla, et sa meelega katkestasid telefoni ühenduse, et mulle mu küsimusi mitte vastata. Las' ma vaatan sind... Sul on nii iseäralised silmad. Noh, hää, nüüd räägi, vasta! Jutusta! Kas juhtus midagi? Sa ei räägi midagi!

Robert (*kavalalt naeratades*). Ma mõtlen... sa ei lase mul hinge tõmmata ega sõna vahele rääkida.

Gabriële. Hää. Istu, armsam, aga vasta! Kas juhtus midagi?

Robert. Kui imelik see on, sa ei ole juba ammugi minuga nii armsasti rääkinud.

Gabrièle. Võib olla ... kogemata. Ah, kuidas sa mind ärritad! Kas sa juba kord ütled, ei või ja? (Robert vahib tehtud segadusega maha. Gabrièle hüppab üles). Häbemata! Ma tunnen, ma aiman, ma olen selles kindel, et sa kõik läbi tegid! Pruugib ainult sulle näkku vaadata! Vaata end peeglist! Sa oled kollane kui tsitron ... Ah, seda tundsin ette! Sinu maitse juures pidi see sündima! See on fataalne! Aga tead, see on ju idiootselt rumal, inetu ... kui ma mõtlen, et meie ise seda korraldasime ... see on idiootselt inetu! (Meelcheitega). Ah, nüüd, nagu see neetud inimene rääkis, on kaebtus täiesti põhjendatud! (Enesest püüdes võitu saada). Noh, kas oli ilus sissesääd sellel naisterahval?

Robert. Jah, väga kena korterikene,

Gabrièle. Idiootiline sissesääd? Hämar valgus? Parfüüm? ... See hakkas sulle pähe! Ja, muidugi, mõjuv säng?

Robert. Iseäralik ... see on tõsi! Väga madal, paadikujuline, valge, lakeeritud, kullatud ja lillevanikutega kaunistatud!

Gabrièle. Ja voodis naisterahvas? Vean kihla, et mustaverd ... mina olen blond! Sina armastasid ikka mustaverelisi.

Robert. Väga tume kastanpruun.

Gabrièle. Kas näed! Ta, arvatavasti, koketteeris sinuga? Võib olla koguni tegid sina algust? Vist küll sina ... kõik kulud olid ju ette ära makstud. Firma Couretelle! Aha, hää küll! küll ma juba kõigile soovitan seda firmat!

Robert (pääle lühikest vaikust, naeratades). Aga sa, nähtavasti, oled armukade?

Gabrièle. Sa soovid ehk, et ma rõõmustaks sigaduse üle, mis sa tegid? Sa kujutad siis endale ette, et mul on lõbus päält vaadata kui sa abieli rikud ... kuna sa seda enne kunagi ei teinud, sa ise rääkisid, ja rikud abieli rumalalt, banaalselt, juhusliselt, müüdava naisterahvaga.

Robert. Aga mis puutub see sinusse, kui kõik meie vahel lõpetatud on ja meie lahku minema peame?

Gabrièle (meelult). Jah, see puutub minusse, väga, hirmsasti! Ma ei jõua seda väljakannatada (pisarates). Ja ma kannatan, kas sa ei näe seda!

Robert (talle kõrvale istudes ja teda kallistades) Gabi! ... Mu armas Gabi!

Gabrièle (pääd diivani padja sisse rõhudes). Mis?

Robert. Ei ole ju sõnagi tõtt selles, mis sa oma ette kujutad!

Gabrièle. Mis sa räägid?

Robert. Ma ei vastanud sulle sellepärast, kuna mulle paistis, et sa oled armukade, ja see pani mind kangesti imestama! Aga ma ei teinud midagi, mitte midagi! Oli mingisugune naisterahvas, meie vahetasime ta'ga paar sõna ... ta oli peaaegu päris riides, säng o.i kõigeharilikum. Kinnitan sulle, et mitte midagi ei juhtunud. Ma võtsin ainult kuue ja vesti seljast ära. Päälegi, kommissar peaaegu ei vaatagi, ta on juba harjunud sarnaste võtetega ... protokoll oli juba ette valmis tehtud.

Gabrièle (vaatab talle otsa, silmad täis pisaraid, aga juba naeratades). Kui ma võiks kindel olla, et see tõsi on ...

Robert. Absoluutne tõde!

Gabrièle (clavalt). Vannu mulle!

Robert (tõsiselt). Vannun! (Teda oma rinnale tõmmates). Gabi! Tähendab, sa armastad mind?

Gabrièle (kohkunult). Mina? Armastan?

Robert (vaimustusega). Noh, ütle ometi ja! Ütle ja! Sa näed, esimest kord elus tuksuvad meie südamed ühte.

Gabrièle (sügavasti liigutatult). Robert, aga sina, sina?

Robert (pääle kirglike kaisutuse). Mina ka! Meie esimene tõsine armastuse suudlus!

Gabrièle. Mõttele, peaaegu oleksime t'ast ilma jäänd.

Robert. Ja kas oli tarvis komöödiat selle lolli, et seda mõista.

Gabrièle (oma naeratava, õnneliku mehe kaisus). Aga, eks ole, kalliks läheb meile see lõbu.

Robert. Kuidas?

Gabrièle. Jumaluke! Äralepimise korral 20 % kõigist lahutuse kuludest! ..

SULTANI HAAREM

Viimased poliitilised sündmused Türgimaal ähvardavad viia kurikuulsaid Türgi sultane ühes nende kurikuulsate haaremitega, millede «populaarsus» suur igal maal.

Toome «Revue des Revues» järele «ehtsa» haaremi kirjelduse, nagu ta seda oli veel viimase isevalitseja sultan Abdul-Hamidi ajal.

Haarem «komplekteeriti» pääasjalikult tsherkesside suguharu tütarlastega, keda peetakse kõige ilusamateks lida naistest; tuli ka ette Süüria ja Rumeelia tõu esitajaid. Tütarlapsed osteti üsna noores ja õrnas eas ning enne kui nad oma «kohuste täitmisele» lasti, tegid nad «kooli» läbi. «Teadused», mis koolis läbi võeti, ei olnud niisugused, mis just väga aju koormaks. Pääõpeained — graatsia liigutustes, kena kõnnak, laul, tantsud, «luuleline» kõneviis, pehme silmavaade, suudlused, kalistused — lühidalt kõik see, mis tütarlapse võluks pidi tegema igasuguste maitsemiste ja küllustega väsitatud «õigeuslikkude» käskija ees. Õppimise «kursus» kestis kaks aastat ja lõppes piduliku eksamiga, kus eesistujaks oli sultani pääabikaasa. Eksam oli väga kare. Õpilane pidi näitama, et

ta hästi öökingi oskab anda, et ta kõikide sultani maitsetega tuttav, kõikide kapriiside ja iseloomu iseäraldustega, ja et ta nende järele oskab koduneda. Ning ainult kui «eksam» antud, lasti «õpilane» sultani juure oma «kohuste» täitmisele.

Harilikult oli nii, et seks ajaks tütarlapsed ka küpsecaliseks said, kui neil eksam tuli anda. Kuid ka veel pääle eksami ei saanud nad täielikke haareminaise õigusi enne, kui nad sultani tähelepanu oma pääle jõudsid pöörduda. Vaestel tüdrukutel tuli suur võistlus läbi teha, sest igal ühel neist oli kolmsada sõbrannat, kes kõik tuliselt üht ja sama püüdsid — sultani väsinud ja tüdinenud pilke oma pääle tõmmata.

See, kes lõpuks sultani tähelepanu oma pääle tõmmanud, läks «reservi» ja teda kutsuti «hesde» s. t. «see, kes silma puutus». Ükskord sultaniga vood t jagades sai ta «ikbaliks» s. t. paljuaustatuks! Sündis sarnasel paljuaustatul sultanist laps, siis kutsuti teda «kadina» s. t. daam, ta sai printsessi õigused, omad erilised eluruumid, hulga orje. Kuid «kadina» ei olnud veel sultani abikaasa, vaid selleks võis ta ainult siis saada, kui pärast mõne sultani seadusliku

naise surma vakants vabanes. (Iga «õigeusklik» võib ainult neli seaduslikku naist pidada, kuid liignaisi lugematu arvu).

Elu haaremis oli väga ühetooniline ning igav. Lugeda oskasid vähesed, ja kes seda oskasidki, nendele anti ainult vanu Araabia muinasjutte ja kõige igavamaid Türgi shurnaale.

Ainsaks suuremaks lõbustuseks haaremis olid tantsud. Need olid mitmesugused: tšerkesside, Egiptuse ja Araabia tantsud. Uuemat ajal pääses haarer'i ka päevapildistus ja jalgrattasõit. Muidu elasid haareminaised aga päris laste elu: mängisid nukkudega, tegid järele loomade hääli, lindude laulu, karpse surisemist, koerte haukumist. Paljud saatsid omad päevad liikumata diivanil mööda, vahtides üksisilmi omast vesipiibust tõusvaid suitsujooni. Söömine oli haaremis jälle üheks pääajaviiteks. Söödi muidugi Türgi moodi s. o. risti jalgadega madalate laudade ees istudes ilma kahvli ja noata, lihtsalt kätega. Menüü oli väga mitmekesine ja seisis mõnikord viieteistkümnest söögist koos. Kõik haareminaised armastasid maiustusi, pähklaid, kompvekke, magusaid jooke, tubakut, lilli, lõhnaõlisid; armastasid kasse, papagoisid, tuikesi, kohvi, kaardid, vägeid sõnu ja iseäranis kaht asja: veini ja «rak'i» (hommikumaa viin, viinamarjadest tehtud), mis küll kõvasti keelatud, kuid mida mõnikord sõbralikud eunuhid salaja töid. Need tunnid aga, mida haaremis millegagi surnuks lüüa ei olnud, läksid kurvades mõtetes mööda kaugest isamaast, mahajäetud kodust, igavesti kadunud vanematest, lootusetu tulevikust, võimatusest armastada ja vanast vastikust isandast...

See tegevusetu laisk haiglane elu etendas haaremis tihti loomuvastaseid instinkte. Pääle selle tõi ta intriige. Haaremitüdrukud olid ikka gruppides ja parteides, mis üksteisega võistlesid. Tihti tõusid tülid ja kakelused, kus eunuhid vahele pidid segama. Tuli aga ka ette, et eunuhid ise veel tüli suurendasid, võttes tüdrukute vaiejustest osa, kelledest neil tihti hale oli.

Välja naised haaremist ja ta aedadest ei pääsenud. Omal ajal olla neil seda lubatud, nimelt eunuhide saatel riieproovile ja ostudele käia. Kuid siis olla ühel suure moemagasiini omanikul hää idee talnud: ta seadnud riieproovimiseks kenad vä kesed kabinetid sisse, kus haaremiilusused proovide ajal natuke kauem viibinud, kui seda ainult riieprooviks vaja. Asi tulnud avalikuks ja haareminainte väljaskäigud keelati ära. Ettevõtlik ärimees olnud aga lühikese ajaga rikkaks saanud.

Sarnane oli haaremi elu ametlik külg. Kuid kuipalju kannatusi ja pisaraid on selle vangikoja müürid varjanud. Kuidas sulian haaremitüdrukutega ümber käis, sellest annab aimu juhus, kus Abdul-Hamid voodis ühe oma naise ainult sellepärast maha laskis, et see liig äkilise liigutuse tegi, nii et sultan arvas, nagu tahaks tüdruk teda ära kägistada. Haareminainte mahalaskmine, kägistamine, surnuks piinamine oli harilik asi.

Uus aeg on koristanud isevalitsejad sultanid ja haaremid. Kuid Islam ja vanade aegade jäänused annavad Türgi naiste elus end veel valusalt küllalt tunda ja n. n. «naisküsimusel» on vähemalt Türgimaal oma normaalne pind.

MOOD JA KULTUUR

Dr. Norbert Stern.

Kus algab mood? Kus lõpeb ta? Mis ta on? Kes teeb temaga tegemist? Kui kaugelt ta ulatub? Kuidas ta kujuneb? Kui kaua ta kestab? Nende küsimuste pääle on katsutud vastata vähema ehk suurema osavusega. Mõned riiete ajalookirjutajad

arvavad Euroopa riidemoe algust 11–17. aastasajaga; nende arvamist võib õigeks pidada, moodi algada lastes tahtmise järele, sest et tal algust ega lõppu pole.

Mood algab individuaalselt vaadeldes juba Eva juures, see tähendab — esimeste inimeste juures, ja juba esimese naise juures olid isiklikud tingimused kehastatud. Et moodi õieti vaadelda, peab teda mitte ajalooliselt, vaid psühholoogiliselt vaatlema.

Ajas ja ruumis ei ole võimalik moe algust tundma õppida, mood on ilma algusest olemas.

Mis on siis see mood, mille nimi igas suus elab, mille o'emus loori all kaetuna ilmub nagu Egiptuse jumalus? Kas tähendab mood ainult ajutist riiete vahetust või on see, mis meie moeks nimetame, ajaastmest ajaastmeni, kohast kohani, kultuurist kultuurini edasiliikumise vool? Ja kas ei ilmu temas meile mitmesugused rahvusrüüded, kombesid jne.?

Mood võtab oma algusvormi kindlaks kujunend rahvariitetest, pikkamisi arenedes ikka edasi, väljaspoole. Nii muudab mood oma ka-

rakteri, ühendades end kultuuriliste nähtustega. Ligemalt vaadeldes muutub mood iga naise, kes moega kokkukõlas oma-pärasust riietesse püüab tuua. Mood on seega see, mis naised temast teevad. Ta ei ole isolev, vaid naiste tahtmistele all paenduv instrument. Naise riided avaldavad ta vaimu, hinge ja kultuuri.

Sõna «mood» on noorem, kui ta ajalooline olemasolu. Rahvalikuks sai see sõna siis, kui itallaste riided elegantsetele eurooplastele eeskujuks olid, — 17. aastasaja algul Itaaliast tulid moed ja kombesid Prantsusmaale. Ludwig XIV. võitute tagajärjel tungis Itaaliast tulnud mood Prantsusmaale kogu Euroopasse.

Kunst ja viis üht asja, üht riidet kõige paremini kasutada ja teda välja paista lasta on — mood ja viis, nii vaatasid juba vanad greeklased.

Moed ja kombesid käivad ikka käsikäes; inetud kombesid ei või ilialgi ilusaid moode luua.

Vaadeldge üht kleiti, ja teil on tema kandja karakter ja stiil silmi es!

«Mis on mood?» See küsimus laseb mitmekesiselt vastata. Mis Pariisi kõrgemas salongis moeks, seda vaadeldakse säälsamas vabariigi ringkonnas õgadekehitudusega ja — vastuoksa. Mis 18. aastasele

1922. a. mood: Daam pükstes.

1922. a. mood: Pikad kleidul jälle väljas.

tütarlapsele moeks, ei või 40. aastasele daamile moeks olla. Ja pika sirge Pariisi daami mood ei või paksemale Saksa naisterahvale mitte passida. Igale üksikule naisterahvale peab tema enese viis ja tahtmine mõõduandev olema. Tuleb tihti ette, et kõige uuema moe järele riides daam väga halba muljet avaldab, sellevastu võib naine hääd muljet avaldada, kui ta isiklikku stiili kannab. Mida peenem naisterahvas, seda vähem püüab ta tähelepanu riidetega äratada. Elegantsuse olemus seisab just selles, et kõike uut harilikuna paista lasta. Uus mood ei nõua naistelt mitte ainult maitset, vaid ka takti! Mood ei luba ilalgi, et tütarlapsed peaksid riides käima kui emad, peened daamid nagu kergemeelsed naisterahvad, sirged nagu paksud jne., mood jätab igale valiku, nõuab seda koguni.

Tark naisterahvas peaks kõige esiteks rõhku panema selle pääle, missuguse klassi jaoks teatud uus mood on välja mõeldud ja missuguse karakteri jaoks ta sünnis. Ta peab küsima: mis pean enesele siit võtma, mida jätmata, et maitset ja moodi kokkukõlla viia? Ei ole ühtki moodi, milles midagi ilusat ei leiduks; see otsitagu välja, parandatagu oma maitse järele. Siis saab igast moest ilus dokument loodud. Ükski asi ei või rahva meelt nii elurõõmsana ja värskena hoida, kui mood.

Mõned on leidnud, et hommikumaa muutlikku moodi ei ole, on ainult juba kindlakskujunenud rahvariided. Et aga säälsed naiste usulised ja kombelised vaated koju on koondatud, siis ei ole ka moele liikuvat pinda.

Kui moest jutt on, siis mõeldakse tahtmatalt Pariisi. Aastasadade jooksul oleme harjunud Pariisis moeilmaga nägema. «Prantsuse mood» on niisama üldine nimetus, nagu «Persia vaip», «Müncheni õlu» jne. Pariisis elab mood temale loodud õhkkonnas edasi. Pariisis on kõik ilus, kõik lubatud. Tähelepanu ainult Pariisi. Sääil on ainult üks kuritegu — hää vormi vastu eksimine, kõik muu, mis meie hukka mõistaks, on sääil lubatud. See kõik võib tõsi olla, aga kõik ei ole mitte alati hää, mis Pariisi nime kannab. Naine, kes Pariisi kleiti kannab, peab Pariisi kombes omandama, muidu kujuneb ta naeruvääriliseks, seda teeb riie, mis kandjale ei vasta, — ta mõjub halvasti.

Moe kujunemise üle on palju mõtteid. Suurem hulk arvab, et moed kujunevad Pariisi moemajades, kuid see arvamine on ekslik. Ilalgi ei ole ükski kuulus moerätsepp ühtki moodi loonud. Ta on ainult naiste üldise arvamise ja maitse kättetöö. Naiste avalik arvamine ongi mood.

Pariisis pannakse seltskondlisi ja poliitilisi nähtusi tähele, sest linn, mis loob moeriideid, peab tundma kunsti — koondata riidesse kogu maailma inimeste huve. Ilma arvamise vastukõla kujuneb ilma moeks. Pariisis eneses saavad suuremad moemajad omad katsesarved igale poole laiali sinna, kus naine mõõduandev on. Mis naine tahab, tahab mood, seda teab iga rätsepp ja sellepärast vaatleb ja kuulatab ta naist igal pool — salongis, teatris, varietees — sääil on naise moe ajalugu. Kui teravsilmine ja peentundeline moekunstnik naise küllalt uurinud, siis õpib ta tundma, et naise iseloom iseendas muutunud ilal ei ole, ja naeratades saab ta aru, et ikka tagasi vana juure tuleb minna, kui mitagi uut pakkuda; sest et moed vanas Ninevis, Roomas ja uues Pariisis ikka ühed ja samad on, ainult mitmesuguse kultuurpeeglina vaheldudes.

Kus naine hiilgava seltskonna jumaldatud valitseja oli, sääil hiilgas ta toredates riides, kus naine emana esines, sääil näitas ta end liht-elegantses riides, kus naine mehelikku tööd ja kalduvusi avaldas, sääil kandis ta riideid, mis meheliku ilme omandasid! Riie käib kultuuriga käsikäes.

Kuningas Heinrich II-le oli loodus inetu kaela annud; et seda puudust katta, võtab

kuningas omale ilusa volditud kaelaräti. Iseenesest mõista hakkasid Prantsuse hoovinõunikud ja kodakondsed seda moodi järelaimama, — tähendab kanged, volditud kaelakraed tulid moodi, koguni naised hakkasid neid kandma. Ühe teise Prantsuse kuninga tüdardel olid inetud jalad, sellepärast kannavad nad pikki kleite. Teistel hoovidaamid ei jää muud, kui järele aimata, — sellest pikkade kleitide mood lühikeste järele. Kolmandal kuningal oli liig lühike lõug, ta laskis enesele terava lõuahabeme kasvada, see läks moodi ja on praegugi «Heinrich IV» nime all tuntud. Juhtumus pani ühe Prantsuse kuninganna teatud seisukorda. Majesteet laskis omale laiad kleidid teha, — laiad riided tulid moodi mitte rätsepa läbi, vaid et ükski daam oma riidetega keiserinnaga vastollu ei tahtnud sattuda. Juhtumus oli sellega kreoliini jälle moodi toonud.

Juhtumusi saab tähelepanu pööratud mõne uue värvi pääle, rutuliselt haaraavad Pariisi rätsepad selle järele — ja ta saab moeks.

Juba materjal, mis vabrikantidelt tuleb, suggereerib teatud määralt moetatet. Muidugi, on ka mõningatel rätsepadel mõju olnud moe kujundamiseks.

Suurt mõju moemajade pääle avaldavad tellijad ise. Nende maitse ja arusaamine kujundavad neid rätsepa nõuandjateks. Nende peenetundlikkus, nimi, seltskonna seis on faktorid, mis moe loovad. Nende juhataste järele töötavad esimesed moemajad, et väljamaalaste kätte juhatasta, mida «kantakse». Ka ilmakuulsad rätsepad peavad ikka uuesti õppima ja

ümberõppima, et moekõrgusel seista. Sellest, et üks kehavorm teises ümbrikus teistsugune välja näeb, on juba kõik aru saanud. Aafrika naised tätoverivad ja värvivad oma keha, et selle läbi välimust külgetõmbavamaks teha; meie juures on see niisama, kuna meil riide värvid sama ülesannet täidavad. Nagu Aafrika naised end värvidega ikka ja ikka jälle uuesti ja teistiti ümber maalivad, nii teevad Pariisi naised riiete ja shallidega. Mood on kõigi oma tujude juures naiste kasvataja osa etendanud. Kui mõne aasta eest naiste püksid moodi tulid, äratas see igal pool tähelepanu. Nende kontrast siamaalsete riidetega oli niivõrd suur, et see kui välg selgest taevast mõjus. Et üks Pariisi moerätsepp aga naiste pükse julges paremasse seltskonda tuua, selle põhjus seisab sügavamal, kui ainult algataja väljamõtlikkuses. Naised tahavad meestega üheõiguslised olla, vähemalt üks osa naise, ning kohe peegeldub see psühholoogia moes, mil juures on praeguse aja ühiskondliku, majandusliku ja poliitilise õhkkonna jooned. Sääilt on ka pärit naistel meeste müts, krae, kaelasid, vest, rinnataskud, spordiriided ja teised meeste riiete tarbeasjad.

Iga kultuur põimib enesele riided. Pükstega ühel ajal tuli moodi ülemäärane naiste keha paljastamine — kas see peab protestiks olema selle jao naiste vastu, kes tahavad mehe välimust omandades mehena või vähemalt iseseisvalt esineda?

Kõik reformiloojad peavad tähele panema, et mis «moe ei ole» s. o. mis tingitud ei ole ajast ja ümbritsevast elust, läbi ei lähe, olgu see siis nii hää, otstarbekohane ja ilus, kui ta ka on. Teisest küljest jäävad kõik sõnad ja moraalijutlused tühisteks valitseva moe vastu, mida juhib e u ise. Sellepärast peame moodi vaatlema kui osa kultuuriajaloo.

Meie näeme moes peegeldatult käesolevat ajajärku. Mis mood kujutab ja loob, on kultuurilised vaated, sotsiaalsed nõuded, poliitilised eesmärgid, rahvaste, seisuste ja sugude majanduslised olud.

Naine on ikka ja igal ajal riideid valitseva kultuuri kohast kleiti valmistanud ja kannud.

Naiste riided on kultuuriajaloo päättükid.

Naiste moed on praeguse aja kombelajalugu. (Järgneb).

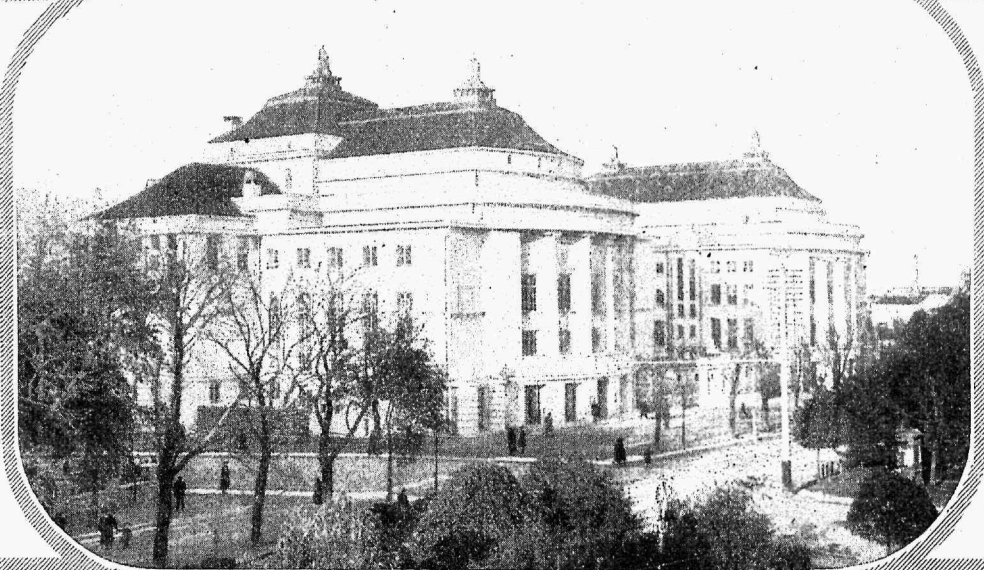
Türgi naisüliõpilased Konstantinoopolis.

**ESTOONIA
TEAATER
JA TA
PAREMAD
JÕUD.**

*(Talinna kirja
pühul)
V. Lhk. 8.*

ÜLEVAL
*(pahemalt
paremale):*
**B. HANSEN
GRETE SÄLLIK
A. SÄLLIK.**

*

ALL:
**ANTS LAUTER
ERNA VILLMER-
LUIGA
ED. KURNIM.**

(Fot. Parikas)

TEAATER JA MUUSIKA

OPERETT TARTUS.

Tänavuaastane operettide ettekanne «Vanemuises» näib üsna õnnelikult korda minevat. Hra F. Pettai, kelle «Vane muine» operetijuhiks palganud, näib selleks üsna kohane jõud olevat. Hra Pettai'l on andmeid hääks opereti näitlejaks — ja teatud määral siis ju ka juhiks. Läänud kevadel viibis ta pikemat aega Sakamaal, kus tal võimalus oli ka Berliini operetti tundma õppida, mille tagajärjed ka näha: vähemalt on tänavuaastal «Vanemuise» operetis rohkem elavust märgata, kui endistel aastatel. Vaade, et operett lihtne lauludega jant on, nagu tast Eestis tikutakse aru saama, pole ammugi õige: operett peab olema peen naljakas ooper, elav, liikuv, maitserikas — sarnasena on operett omaette palju suurem kunst, kui halb ooper, kuna mõned viimasel ajal üldse hääd operetti rohkem ajakunstina austavad, kui elutut raskepärast ooperit. Kuid sel puhul peab operett tõesti hääd olema.

Hra Pettai on nähtavasti sellest kõigest aru

ELLI PÖDER-ROHT.

saanud ja kogu oma oskuse ses suhtes tegevusse pannud, et «Vanemuise» operetti peenendada ja liikuvamaks ning maitserikkamaks teha. Kui kaugele ta kohalikkudes oludes jõuab, saame näha.

Pr. Pöder-Roht'is, kes «Vanemuise» operettides gastroleerib, on «Vane muine» nähtavasti väga õnneliku jõu leidnud. Pr. Pöder-Rohti häält, muidugi, on operettide jaoks küllalt, kuid ka väliselt, liikuvuses, mängus ja kujus näib pr. Pöder-Rohtil operetiks palju andmeid olevat. Kahtlemata võib operettide hääd kordaminekut Tartus palju pr. Pöder-Rohti arvele panna. Vähemalt on ta publikumi pailapseks saanud ja teenib rohkesti kiitust. Kui pr. Roht veel edasi õpib, võib ta nii hääleliselt kui ka stseeniliselt üheks paremaks jõuks Eestis kujuneda.

Teistest jõududest teenivad tähelepanu hrad Jöks ja Vismann, kes omal alal juba Tartu publikumile hästi tuntud. O—s.

*

Toim. tähendus: Järgmises numbris toome ühes pikema kirjaga Tartust teiste Tartu piltide hulgas ka teiste «Vanemuise» teatri ja opereti tegelaste pilte nende osades.

ELLA ILBAKI TANTSUÕHTU BERLIINIS.

Kõige selle kõmu pääle, mis Ella Ilbak oma nime ümber Eestis teha osanud, läksin 25. oktoobril s. a. arusaadava uudishimuga Berliini Blüthner-saali, kus prl. Ilbaki tantsuõhtu välja kuulutatud.

Rahvast alguses väga vähe, pärast kogus siiski kolmandik saali. Tants ise — vaevalt keskpärane. Juba alguses paistavad silma prl. Ilbaki puudused, mida vist muuta raske: ta meesterahvalik kehaehitus ja täielik miimikapuudumine. (Meesterahvalik kehaehitus ei segaks ju, kui prl. Ilbak sellekohaselt esineda oskaks). Miimika asemel on prl. Ilbakil kaks grimassi — üks õrn ja lapselik, teine traagiline. Vahendid puuduvad täiesti. Üleminekuid mingisuguseid. Kui ligemalt tähele panna, siis jaguneb ka prl. Ilbaki programm analoogiliselt ta miimikale: ühed õrnad, kerged, lapselikgratsiööds meeleoluga numbrid, nagu «Ninette», «Päiksepaistes» jne., teised rasked, traagilised, nagu «Neetud», «Valse funèbre», «Kuri südametunnistus» jne. Kumbki shaan ei ole Ilbakile kohane. Kergeteks lapselikgratsiöödslisteks «neitsilisteks» asjadeks on Ilbakil rohkem sisemisi eeldusi,

kuid ta meesterahvalik, kohati koguni massiivselt mõjuv keha teeb need numbrid väliselt võimatuks; rasketeks traagilisteks meeleoludeks puudub aga Ilbakil otse silmapaistvalt sisemine usaldumus, milline puudus need numbrid kahvatuks ja väheusutavalt mõjuvaseks, koguni «tehtuks» jätab. Kokkuvõttes, prl. Ilbakil puudub omapärasus, vähemalt, tal puudub oma shaan; võib olla, et kui ta viimase leiab, ta siis rohkem saavutada ja rohkem ka mõju avaldada suudab. Sisemist jõudu ei näi Ilbakil puuduvat, ta pole osanud leida selle jõu õigeid avaldusvorme, ta praegused kaks ülalnimetatud avaldusviit pole talle kohased ja mõjuvad shablooniliselt, paremal juhusel «päris kenasti».

Kuid Ilbaki senised prätensioonid ja ta tugev enesereklaam panevad talle suuremad nõudmised ette, kui ainult «päris kenasti» tantsimise. «Päris kenasti» tantsijad on praegu juba üsna palju, kuigi plastika alles esimesi võidukäike teeb, vähemalt veel kuigi vana ei ole võrreldes teiste teatrikunstidega, ja nõudmised selle kunsti alal veel väga suured ei ole.

Igatahes peaks prl. Ilbak veel tugevasti tööd tegema, et end leida ja oma shaanri välja koolitada. Osav enesereklaam on ju praeguse aja kunstnikkude juures su reks teguriks saanud. kuid ainult sellega «läbi lüüa» on ikkagi võimatu — hiljem või varem mak-sab see ikkagi

kätte, kui tõesti just kunsti pärast tegutsetakse ja mitte millegi muu pärast.

Võikski Berliinis ülesastumine prl. Ilbakile ses suhtes hääks õpetuseks olla: triumfe ei saavutanud ta siin mitte, ei saalis, ei ka arvustuses. (Ja Berliin ning Pariis on maalima kunstis otsustajad). Kui kodumaal «Eta» raadiotega ja erikirjade ning telegrammidega siiski ses mõttes tegev on olnud (ei saanud tolleaegseid Eesti lehti), siis on siin jälle prl. Ilbakiga kui osava enesereklaameerijaga, mitte aga kui hää tantsijannaga tegemist.

R. R.

Kiskjad

loomad

kinos

Need, kes kino «seljatagustega» tuttavad ei o'le, avaldavad tihti imestust, kuidas n. n. «kiskjate loomade filme» võimalik teha on, kuidas on näit. võimalik demonstreerida mehe tagaajamist krokodilli poolt või tiigrihüpet surmamõistetule päale. Arvatakse, et see kõik ei ole «eht» s. t., et siin tehniliste fookustega, harilikkude «kino-trikkidega» tegemist on, mille abil sarnaseid surmakardetavaid fookuseid kombineeritakse.

Kuid fookustega ei ole siin sugugi tegu, ei ka kino-trikkidega, vaid päris lihtsa loomulikkusega: kinoloomad on kinoks väljaõpetatud, dresseeritud.

Berliinis on tuntud troopika-reisija John Hagenbeck oma kino-loomaiaia asutanud, mille abil kõik «kiskjad» filmid valmistatakse. Nädalaid ja kuid läheb tarvis, kuni loomad omad «osad» filmides ära õppivad ja filmitehnikaga ja näiteseltskonnaga ning «vastumängijatega» harjuvad.

Siiski peab ülesvõtete ajal alati väga ettevaatlik olema ja loomi kogu aeg hoolega vaos hoidma. Hagenbeck juhtustab, et iseäranis kinoaparaadi surin ja reshishööri hüüded loomi väga ärrita-

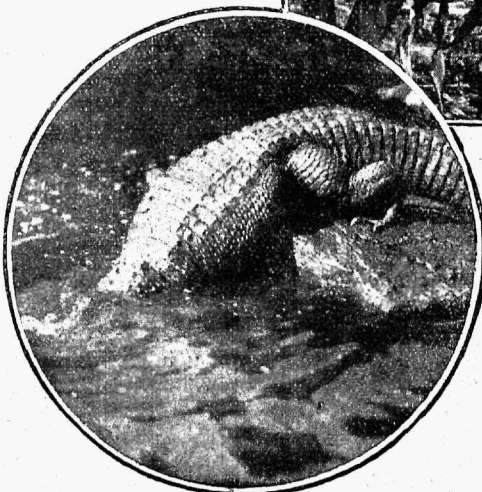

Clary Lotto ja Carl de Vogt «harjutavad».

vat. Ühe leopardi juures olla «filmipalavik» nii kõrgele tõusnud, et ta südamerabanduse saanud ja surnud. Vagad olla jääkarud, iseäranis, kui neile temperatuuri ja jää suhtes täiesti «kodune» ümbrus luuakse. Jõehobud selle vastu sattuvat tihti äkilistesse vihahoogudesse, mis juures nad tuhatnelja sõitva hobuse kiirusega oma «partneridele» kallale tormavat. Sellepärast on neil ainult suurtes puurides võimalik «kaasa mängida» lasta. Lõvide kohta ütleb Hagenbeck, et nendega hää olla «töötada», iseäranis, kui neid ju aastate kaupa dresseeritud. Aga ka nende juures võib

juhtumusi ette tulla, kus nad kardetavaks saavad. Sääljuures võib selleks kõige väiksem ärritus või ehmatus põhjust anda. Näituseks olla kord üks lõvi tooli külge kinni jäänud ja tagaveetava tooli klobinast nii suurde ärevusse sattunud, et alles mitmetunnilise töö ja vaeva järele korda olla läinud looma rahustada. Hagenbeck ütleb, et sarnastel juhustel mitte näitlejate pärast hirm ei ole, kes juba varjule oskavad põgeneda, vaid looma enese pärast, kes ärrituses kergesti rabanduse võib saada.

Krokodillid harjuvad «mänguga» ruttu, ka iseäranis siis, kui neil mängus tingimused loomulikud on vee ja temperatuuri suhtes. Ometi olla tihti juhuseid, et hästidresseeritud krokodillid kunstlikus «Niilus» end nii kodus hakkavad tundma, et

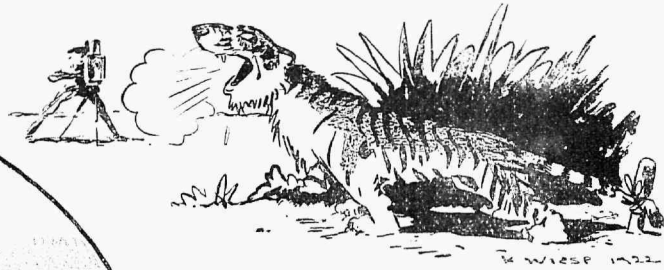
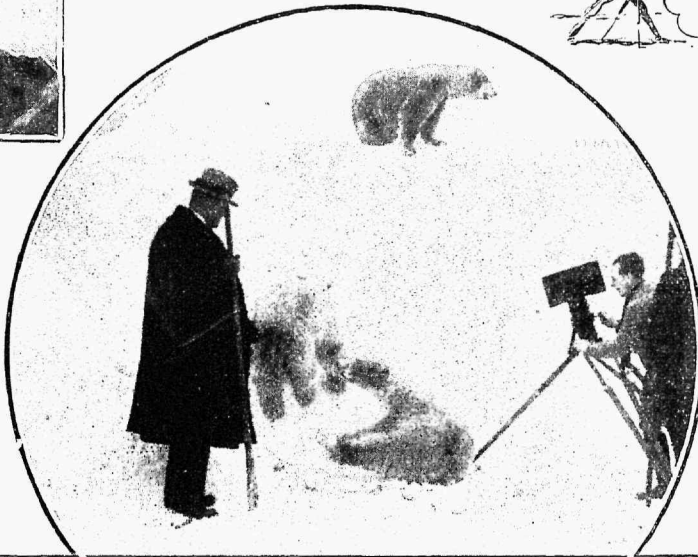

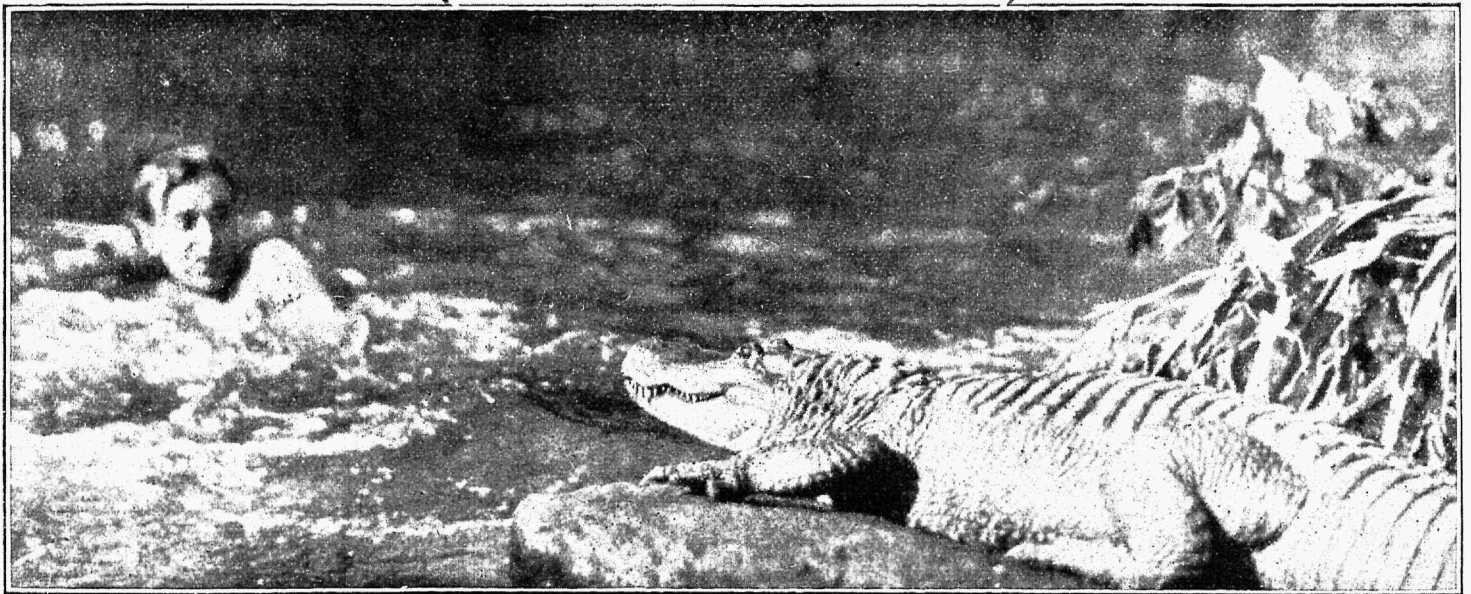
nad veest enam välja ei taha tulla ja neid säält suurte nootadega peab püüdma.

Tallinnas näidati hiljuti kiskja-looma filme seeriast «Kadunud linn», Tartus tulid kiskjad ette Peeter Vossi juhtumustes. Üldse on kiskjate filmid nüüd moes ja hakkavad juba liialduma. Tiigritest tagaajamine, lõvidega võitlemine ja krokodillile jalgade suhupanemine iseenesest on lihtne loomadetaltsutamise kunst, mida tsirkustes juba ammu

praktiseeritud. Ja kui filmid ainult selle pääle üles ehitatakse, nagu suurem jagu Ameerika filme, siis muutub see igavaks.

Teine asi on Saksa filmid, mis rohkem näitlejate siseelamustele on rajatud, kui väliste efektidele. Näitlejatest, kes kiskjatega iseäranis harjunud, on Saksamaal tuntud kuulud Carl de Vogt ja Cläry Lotto.

Üleval: Loomad «astuvad üles».

Keskel: De Vogti hülgenuumer.

Cläry Lotto.

Kaks artisti.

Carl de Vogt.

PILDID VIINI KOHVIMAJADEST

Mitte Tartu Viini, vaid päris Viini. (V. Viini kiri).

Elumeeste kohvimaja.

Rahva kohvimaja.

Vastutav toimetaja ja väljandja: Verantwortlicher Redakteur und Verleger:

RICHARD ROHT

Berlin Steglitz, Lenbachstrasse 6a.

Asemik Eestis: Oskar Laurits, Tartus, Tähe t. 118. Adr. Tartu, postkast 140. — **Talituse adress Eestis:** Tartu, postkast 140. — **Ladud**, kus üksiknumbrid müüakse, üksiknumbrite ja hulga kaupade tellimisi ja kuulutusi vastu võetakse: **Tallinnas:** KÜ «Kooli» raamatukaupluses, Suure Karja t. nr. 23. — **Tartus:** «Sõnavara» raamatukaupluses, Lai t. 27a.

Pääle selle võtavad tellimisi vastu kõik Eesti Vabariigi postkontorid.

«Euroopa Elu» maksab teltides (1. detsembrist 1922 alates kuni 1. jaanuarini 1924) 300 Emk., pootes aastas 160 Emk. Üksiknummer 30 Emk.

Kuulutused maksavad: $\frac{1}{1}$ lhk. 6000 Emk., $\frac{1}{2}$ lhk. 3200 Emk., $\frac{1}{4}$ lhk. 1700 Emk., $\frac{1}{8}$ lhk. 900 Emk., $\frac{1}{16}$ lhk. 500 Emk. Kaantel ja teksti ees 100 $\frac{0}{10}$, tekstis 200 $\frac{0}{10}$ kallimad.

«Euroopa Elu» on saada kõigis lehemüügi kohtades ja paremates raamatukauplustes.

Nõudke «Euroopa Elu» ka maal, alevikutes, kirikute juures, raudteejaamades! Kui ei ole, tellige!

«Euroopa Elu» saab korralikult iga kuu ilmuma, tuues hulga jutte, teateid ja pilte paremal väljamaa paberil.

«Euroopa Elu» jääb alaliseks sidemeks kodu- ja väljamaa vahele.

«Euroopa Elu» on ainus sellesarnane Eesti ajakiri.

Järgmisest numbrist hakkavad «Euroopa Elus» teiste juttude seas ilmuma H. Velli fantastiline romaan

„Inimesed kuu pääl“

ja Joh. V. Jensen'i reisimeeleolud Kesk-Aafrikast

„Ürgmets“.

Kuna ajakirja esimene number 24. leheküljelisena kavatsatud sai, pidi ühes muu materjaliga ka osa sissesaadetuid kuulutusi ruumi puudusel välja jääma, mis järgmises suurendatud numbris ilmuvad.

Järgmine «Euroopa Elu» (2)

PARIISI NUMMER

ilmub suurendatult jaanuari algul 1923, sisaldades muu seas pikema kirja Pariisist rikkalikude piltidega. Pääle selle sõnumed ja artiklid Euroopa kirjandusest ja teatrielust, mis ruumipuudusel käesolevast numbrist välja jäänud, hulga jutte, kiri Tartust hulga piltidega j. p. m. Kuulutusi võetakse vastu ainult kuni 20-da detsembrini.

KOLONIAAL- JA E HITUSMATERJAALI

äri **O/Ü „KAUBANDUS“**

Tartus

Pangamajas,
Suurturg 20

*

Tel. 150

Ladu:

Riia tänavas
119

*

Tel. 385

En gros

Soovitab: Ehitusmaterjaali, Koloniaal- ja delikatess kaupsid

En detail

Hinnad mõõdukad.

Jällemüüjatele % %

O. Ü. L U X

TARTU, SUURTURG N. 3 * TELEF. 44

ELEKTROTEHNIKA JAOSKOND

VÕTAB OMA PEALE ELEKTRI JÕUJAAMADE,
JÕUMASINATE, VALGUSTUSE JA SIGNALISATSIOONI SISSESÄÄDE
TÖID * SUUR LADU IGASUGU SISSESÄÄDE MATER-
JAALE JA TARBERIISTU.

EHITUSE JAOSKOND

VÕTAB OMA PEALE IGASUGU E HITUSE TÖID JA PLAANIDE JA
EELARVETE TEGEMIST * MÜÜB IGASUGU E HITUSE MATERJAALE.

GALVANOTEHNIKA JAOSKOND

(AVATAKSE LÄHEMAL AJAL)

TEEB IGASUGU METALLITAMISE TÖID; KULDAMINE, HÖBETA-
MINE, NIKELDAMINE, BRONKSEERIMINE.
TÖÖTAMINE ELEKTERMOTORITE JÕUL.

A K T S I A S E L T S

endine
Faure

„**TEGUR**“

endine
Faure

Holmi tänav nr. 4 TARTUS Holmi tänav nr. 4
Vabriku kõnetraat nr. 17 Direktorite kõnetraat nr. 220

Vabrik töötab

järgmiste osakondadega: valamise, sepa, katel-
sepa, treimise, luksepa, tislari ja maalri

Ehitab ja seab üles:

tõrvaajamise-, kartulitärklise-, telliskivi- ja saevab-
rikute ning jahuveskite sisseseadeid

Vabrik valmistab

suuremal hulgal viljapuhastajaid ja sorteerijaid,
atru, äkkesid, hekslimasinaid jne.

Parandab

kõiksugu põllutöomasinaid ja -riistu, eelpool
nimetatud vabrikute sisseseadeid, laevu jne...

VABRIK ON SAANUD MITMETEL NÄITUSTEL ESIMESED AUHINNAD

Eesti Kirjastuse-Ühisus

„**POSTIMEES**“

Tartus, Rütli tän. 9. Telefon 80.

Trükikoda

valmistab uute, moodsate kirjade ja tehniliste täienduste abil maitserikkalt iga-
suguseid trükiteid.

Tsinkograafia

valmistab ajakohaselt sisseseatud töökojas vilunud tööjõudude tegevusel kiiresti ja
korralikult liht kui ka kõige peenemaid autotüüpe ühe kui ka mitme värvi jaoks.

Köitekoda

valmistab kõiksugu liht- ja iluköite - töid üksikult ja kogudena.

Hinnad mõõdukad.

Hinnad mõõdukad.